

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

POVINNÝ DÍL

Karolína Šťastná

Plzeň

2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Povinný díl* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Miličíně dne 26. 3. 2018

.....

Karolína Šťastná

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu diplomové práce JUDr. Jindřichovi Psutkovi, Ph.D. za cenné a užitečné rady, připomínky a odbornou pomoc.

Obsah

1	Úvod.....	- 1 -
2	Nepominutelný dědic.....	- 4 -
2.1	Pojem nepominutelného dědice	- 4 -
2.2	Kdo je nepominutelným dědicem.....	- 4 -
2.2.1	Určení mateřství	- 7 -
2.2.2	Určení otcovství	- 10 -
2.2.3	Osvojení	- 12 -
2.3	Právo vybraných osob na zaopatření.....	- 14 -
2.4	Případy, kdy děti zůstavitele nedědí.....	- 16 -
2.4.1	Zemřel-li nepominutelný dědic dříve nebo současně se zůstavitelem. -	17 -
2.4.2	Dědická nezpůsobilost	- 17 -
2.4.3	Zřeknutí se dědického práva.....	- 19 -
2.4.4	Odmítnutí dědictví	- 21 -
2.4.5	Vzdání se dědictví	- 24 -
2.5	Postavení nepominutelného dědice	- 25 -
2.6	Jaká má práva nepominutelný dědic	- 26 -
3	Povinný díl.....	- 28 -
3.1	Podoba a vypořádání povinného dílu	- 29 -
3.2	Výpočet povinného dílu	- 32 -
3.3	Započtení na povinný díl.....	- 35 -
4	Vydědění	- 38 -
4.1	Důsledky vydědění.....	- 40 -
4.2	Prohlášení o vydědění.....	- 41 -
4.2.1	Forma prohlášení o vydědění	- 42 -
4.2.2	Zrušení prohlášení o vydědění.....	- 47 -

4.2.3	Důvod vydědění jako obsahová náležitost prohlášení o vydědění.....	- 49 -
4.2.4	Listiny o vydědění sepsané před účinností NOZ	- 50 -
4.3	Postavení potomků vyděděného	- 51 -
4.4	Zákonné důvody vydědění	- 52 -
4.4.1	Vydědění nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi.....	- 53 -
4.4.2	Vydědění nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevoval opravdový zájem, jaký by projevoval měl	- 55 -
4.4.3	Vydědění nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze.....	- 56 -
4.4.4	Vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život-	62 -
4.4.5	Vydědění nepominutelného dědice, který je dědicky nezpůsobilý	- 63 -
4.4.6	Vydědění nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl-	64 -
4.5	Vydědění zletilého a nezletilého potomka	- 68 -
4.6	Negativní závěť	- 69 -
4.7	Spor o platnost vydědění a neplatné vydědění	- 69 -
5	Závěr	- 71 -
6	Cizojazyčné resumé.....	- 74 -
7	Zdroje.....	- 75 -

1 Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala povinný díl. Jedná se o tradiční institut dědického práva, se kterým je úzce spojena ochrana nepominutelného dědice a jeho vydědění, kterým se v práci budu též věnovat.

Toto téma jsem si zvolila z několika důvodů. Za prvé bych se v budoucnu ráda věnovala notářské praxi. Významné místo v notářské praxi zaujímá právě dědické právo, kdy notář v řízení o pozůstalosti vystupuje jako soudní komisař, který je dle předem stanoveného rozvrhu pověřen k vyřízení pozůstalosti. Ale nejde jen o řízení o pozůstalosti, notáři také často sepisují závěti a další pořízení pro případ smrti (například prohlášení o vydědění, kterým se budu více zabývat) jako notářské zápisy. Proto v mé práci vidím přínos také pro sebe do budoucna.

Dalším důvodem je, že dědické právo se, ať chceme nebo ne, týká každého z nás, ať již z pohledu dědice nebo z pohledu zůstavitele. Jedná se o oblast práva, která zasáhne do života všech. Obzvláště téma ochrany nepominutelného dědice a jeho práva na povinný díl.

Hlavním důvodem mé volby je rekodifikace soukromého práva, která přinesla řadu podstatných změn. Výsledkem několikaleté práce je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen NOZ), který se stal účinným dne 1. 1. 2014. S jeho účinností došlo ke zrušení několika právních předpisů, například zákona o rodině (zák. č. 94/1963 Sb.), obchodního zákoníku (zák. č. 513/1991 Sb.), který byl nahrazen nejen NOZ, ale také zákonem o obchodních korporacích (zák. č. 90/2012 Sb.), ale především byl zrušen předchozí občanský zákoník (zák. č. 40/1964 Sb.). NOZ je výsledkem práce předních odborníků na soukromé právo pod vedením profesora Karla Eliáše. Je patrná diskontuita s myšlenkami socialistických kodifikací z let 1950 a 1964 a respekt k tradici střeoevropského právního myšlení, srovnání se s evropskou právní a kulturní konvencí.¹ Během rekodifikace prošla nejvýraznějšími změnami úprava dědického práva, a to nejen svým rozsahem (z předchozích 27 ustanovení na 245 ustanovení), ale také

---

¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. str. 48.

obsahově. Inspiračních zdrojů nové právní úpravy dědického práva bylo několik, od římského práva, přes obecný zákoník občanský z roku 1811 (dále jen OZO), meziválečnou rekonstrukci až po různé zahraniční právní úpravy, jako švýcarská, německá či italská.² Hlavním a nejdůležitějším zdrojem se však stal vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937.³ Jak uvádí Horák v článku Nové dědické právo a meziválečná rekonstrukce, při porovnávání dospěl k závěru, že z 245 dědicko-právních ustanovení nového občanského zákoníku byl u 191 z nich inspirací vládní návrh z roku 1937 (tj. 78%).⁴ Důležitým inspiračním zdrojem byl ovšem také předchozí občanský zákoník (zák. č. 40/1964 Sb.), kdy se zákonodárce pokusil funkční prvky ponechat a přenést je (třebaže zčásti upravené) do aktuální právní úpravy.

Hlavním cílem mé práce bude poskytnout čtenáři ucelený výklad o povinném dílu, nepominutelném dědici a jeho vydědění. Cílem je tedy popsat současnou právní úpravu této části dědického práva a upozornit na podstatné změny, které nastaly oproti předchozí právní úpravě.

Při vypracování práce budu vycházet především ze znění zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, z důvodové zprávy k tomuto zákonu, dále z komentářů, odborné literatury, odborných článků a také z judikatury. Jelikož se jedná o poměrně novou právní úpravu, zatím k ní nemáme ustálenou novou judikaturu, ovšem s ohledem na to, že některá ustanovení nedošla takových změn, bude možné také čerpat alespoň částečně z judikatury, která existuje k předchozí právní úpravě, případně i starší.

Vlastní text práce jsem rozdělila celkem do tří kapitol - Nepominutelný dědic, Povinný díl, Vydědění.

V první kapitole se budu zabývat pojmem nepominutelného dědice, vyjádřením toho, kdo je nepominutelným dědicem. S ohledem na definici nepominutelného dědice (*„nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědi-*

---

² DADUOVÁ, Martina. Nové dědické právo a jeho inspirační zdroje. *Časopis Všechno* [online]. 27.03.2016 [cit. 2018-03-19]. Dostupné z: <http://casopis.vsechno.cz/2016/03/nove-dedicke-pravo-a-jeho-inspiracni-zdroje/>.

³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. str. 47.

⁴ DADUOVÁ, Martina; HORÁK, Ondřej. Nové dědické právo a meziválečná rekonstrukce. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 1, str. 8. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7gfpngxzy&groupIndex=5&rowIndex=0#>.

li, pak jsou jimi jejich potomci”) navážu popisem případů, kdy děti zůstavitele nedědí.

Druhou kapitolu věnuji povinnému dílu, konkrétně tomu, jakou může mít povinný díl podobu, jak jej lze dle právní úpravy vypořádat. Dále se budu zabývat výší povinného dílu a jejím výpočtem, včetně započtení na povinný díl.

V poslední kapitole budu pojednávat o vydědění nepominutelného dědice. Nejprve obecně o důsledcích vydědění, o prohlášení o vydědění, postavení potomků vyděděného. Dále představím jednotlivě všechny zákonné důvody vydědění. Na závěr této kapitoly bych se ráda věnovala také sporu o platnost vydědění.

2 Nepominutelný dědic

Právní institut nepominutelného dědice byl znám již v římském právu. Již v Zákoně dvanácti desek (*Lex duodecim tabularum*, nejstarší kodifikace římského práva) můžeme najít dědění dle zákonné dědické posloupnosti a dědění testamentární a s tím spojenou ochranu nepominutelných dědiců.

2.1 Pojem nepominutelného dědice

Nepominutelný dědic je klasickým pojmem soukromého práva. Jedná se o osobu, která by po zůstaviteli měla dostat určitý minimální podíl z pozůstalosti. Samotný název institutu nepominutelného dědice je lehce zavádějící, jelikož se nejedná o dědice jako takového. Dědic je nadán dědickým právem, to znamená, že má právo dědit po smrti zůstavitele. Dědicem může být nejen fyzická, ale také právnická osoba (i ta, která má teprve vzniknout, ovšem musí být již založená). Nepominutelný dědic není dědicem, ale je věřitelem, který má pohledávku vůči ostatním dědicům zůstavitele.

Přestože koncepce nové právní úpravy oproti té předchozí je naprosto odlišná, můžeme říci, že se obě tyto právní úpravy shodují v myšlence, zajistit jistým osobám (skupině osob) v dědickém právu zvláštní ochrany, zvláštního postavení. Takovou osobu dle aktuální právní úpravy nazýváme nepominutelným dědicem, dříve byla také označována jako neopomenutelný dědic. Pojem nepominutelný dědic je překladem německého *der Noterbe*, který používal také OZO.

2.2 Kdo je nepominutelným dědicem

Nepominutelným dědicům se ze zákona dostává zvláštního ochranného postavení, které jim zajišťuje právo na povinný díl. V podstatě se tím zakotvuje materiální zajištění nepominutelného dědice po smrti zůstavitele. Podle nové právní úpravy se této ochrany dostává pouze zůstavitelovým potomkům.

Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci.⁵

Při porovnání s právními řády jiných států je okruh nepominutelných dědicům v českém právu užší. Některé státy poskytují ochranu i dalším osobám, tudíž mezi nepominutelné dědice řadí také manžela zůstavitele nebo jeho rodiče.⁶ Například v Německu jsou nepominutelnými dědici potomci zůstavitele, pozůstalý manžel, nebo rodiče.⁷ Toto postavení pozůstalého manžela platí i pro registrovaného partner.⁸ Dle práva francouzského jsou nepominutelnými dědici stejně jako u nás děti popřípadě další potomci zůstavitele. Pokud zůstavitel neměl děti, tak má nárok na povinný díl manžel zůstavitele.⁹ V Rakousku jsou nepominutelnými dědici potomci a manžel zůstavitele (stejně jako registrovaný partner).¹⁰ Ve Velké Británii institut nepominutelného dědice neexistuje, ale určití rodinní příslušníci nebo osoby vyživované zemřelým mohou požádat soud, aby jim bylo poskytnuto finanční zajištění z pozůstalosti.¹¹

Zvláštní postavení rodičů zemřelého jako nepominutelných dědiců bylo u nás zrušeno s účinností zákona č. 40/1964 Sb., zvláštní postavení manžela bylo zrušeno ještě dříve a to s účinností zákona č. 141/1950 Sb.¹² Zrušení privilegovaného postavení manžela bylo odůvodněno dostatečným zabezpečením manžela, které plynulo z práva rodinného.

Právní úprava nám v zákonné definice nepominutelného dědice uvádí dva stěžejní pojmy – děti a potomci. Vymezení pojmu potomek ani dítě nám občanský

---

⁵ Ustanovení § 1643 odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶ ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 281.

⁷ § 2303 Bürgerliches Gesetzbuch, Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz in Zusammenarbeit. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf>.

⁸ Allgemeine Informationen - Deutschland. *Europäisches Justizielles Netz für Zivil- und Handelssachen* [online]. 25. 10. 2017 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-de-de.do?init=true&member=1.

⁹ Informations générales - France. *Réseau judiciaire européen en matière civile et commerciale* [online]. 13. 2. 2017 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-fr-fr.do?init=true&member=1.

¹⁰ § 757 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811, Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb>.

¹¹ General information - England and Wales. *European Judicial Network in civil and commercial matters* [online]. 7. 12. 2017 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-ew-en.do?init=true&member=1.

¹² ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 281.

zákoník nijak přímo neposkytuje. Definici dítěte najdeme v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989 (Convention on the Rights of the Child), která byla ČSFR podepsána v New Yorku dne 30. září 1990. Článek 1. této úmluvy říká „Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“ Dle našeho právního řádu se zletilosti nabývá dosažením věku 18 let, bezvýjimečně. Cílem úmluvy je zajistit občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dítěti, proto je důležité časové vymezení, kdy osoba přestává být dítětem a to dosažením zletilosti. Ovšem z pohledu dědického práva nás dítě zajímá spíše z pohledu příbuzenského vztahu, vztahu k rodičům, jelikož tento příbuzenský vztah, který je také právním vztahem, na sebe váže různá práva a povinnosti.

Dítě je příbuzným v přímé linii, v prvním stupni pocházející od svého rodiče. Dítě se stává zletilým dosažením věku 18 let. Čímž se člověk zároveň stává plně svéprávným.¹³ Svěprávnost mohou mít jen osoby, které jsou schopny utvořit si svou vlastní vůli a rozumí tomu, jaké následky může jejich jednání mít. Proto ji děti dosahují až po splnění zákonných podmínek, ale nedosahují jí osoby stížené duševní poruchou. Plné svéprávnosti lze nabýt i před dosažením věku 18 let a to přiznáním svéprávnosti soudem neboli emancipací (za splnění podmínek, že dítě dosáhlo věku 16 let, je schopno se samo živit, obstarat si své záležitosti a souhlasí s tím zákonný zástupce dítěte, bez souhlasu se lze obejít, pokud je přiznání plné svéprávnosti z vážných důvodů v zájmu nezletilého) nebo uzavřením manželství (za splnění podmínek, že dítě dosáhlo věku 16 let a jsou-li pro uzavření manželství dány vážné důvody, vážným důvodem je myšleno hlavně těhotenství). Je třeba upozornit, že takový člověk sice nabývá svéprávnosti, ale stále je nezletilý. Pokud NOZ mluví o dítěti, spadají pod tento pojem, jak děti nezletilé, ale i zletilé. Nepominutelným dědicem je bez rozdílu dítě zletilé i nezletilé.

Příbuzenský vztah mezi rodičem a dítětem vzniká buď přirozeně, nebo může vzniknout uměle za pomoci práva. Buď se jedná o rodičovství biologické, které je založené na pokrevním poutu nebo rodičovský vztah, který vznikne na

---

¹³ Svěprávnost je schopnost samostatně právně jednat, tedy v mezích právního řádu samostatně vlastním jednáním nabývat subjektivní práva a povinnosti neboli právně jednat (ustanovení § 15 odst. 2 NOZ).

základě osvojení. Biologický rodič je takový rodič, který předal dítěti svou genetickou informaci, rodičovství vzniká narozením dítěte. Právní rodičovství, je rodičovství, které je zapsané v matrice, z pohledu práva je důležitější, protože z něj plynou určitá práva či povinnosti, a to pro rodiče i pro dítě. Zpravidla je právní rodičovství zároveň i biologické.

Ale je třeba zdůraznit, že v dnešní době je možností více. Je nutné připomenout osvojení dítěte, kdy rodičovský vztah vzniká uměle. V druhé řadě je třeba myslet na rozvoj vědy, konkrétně rozvoj zdravotnictví. Právní řád musí reagovat na tento vývoj, konkrétně při určení rodičovství nemůže být opomíjena možnost asistované reprodukce, kterou upravuje zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách, s tím související problém náhradního mateřství. Právní rodičovství je důležité nejen z pohledu soukromého práva, které upravuje práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi navzájem, ale je důležité také z pohledu veřejného práva, například v trestním právu (některé trestné činy proti rodině a dětem) nebo v daňovém právu (daň z příjmů, daňové zvýhodnění na dítě).

2.2.1 Určení mateřství

Abychom mohli říci, kdo je rodičem dítěte, musí dojít k určení rodičovství. Z biologického hlediska má dítě dva rodiče, matku a otce, takže určujeme mateřství a otcovství. Určení mateřství se upravuje pouze v jednom ustanovení a to § 775 NOZ. *Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*¹⁴ Tato úprava je tradiční, vyjadřuje ji zásada římského práva „*mater semper certa est*” (*matka je vždy jistá*). Určení mateřství se zdá jako jednoduchá věc, přesto tomu tak nemusí vždy být. Většina porodů probíhá v lékařském zařízení, právě lékařské zařízení má povinnost ohlásit narození dítěte matričnímu úřadu, který provede zápis do knihy narození dle zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení. V úvahu je třeba dále brát porod, který neproběhl v lékařském zařízení. V tom případě má povinnost oznámit narození dítěte lékař, který jako první poskytl pomoc při porodu nebo po něm, pokud u porodu nezasahoval lékař, mají oznamovací povinnost vůči matričnímu úřadu rodiče dítěte (a to do 3 pracovních dnů od narození dítěte, matka do 3 pracovních dnů od okamžiku, kdy je schopná

---

¹⁴ Ustanovení § 775, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

oznámení učinit), případně kdokoliv další, kdo se o narození dítěte dozvěděl (do 3 pracovních dnů, od okamžiku, kdy se o tom dozvěděl). Na základě oznámení matričnímu úřadu dojde k zapsání do matriční knihy narození, zápisem do matriky vzniká právní rodičovství. Pro řízení o určení a popření mateřství se přiměřeně použijí ustanovení o řízení pro určení a popření otcovství.¹⁵ Řízení o určení nebo popření mateřství je vedeno u obecného soudu dítěte, pokud jej nelze určit, je příslušný obecný soud matky.¹⁶

Novodobým problémem je náhradní neboli surogační mateřství, což znamená, že do reprodukčního cyklu je zahrnuta navíc třetí osoba. Tato možnost přináší další situace, které mohou při určování mateřství nastat. Principem náhradního mateřství je vložení embrya neplodného páru do dělohy náhradní matky, která dítě donosí, porodí a jeho biologičtí rodiče si jej následně osvojí. NOZ náhradní mateřství jako takové nijak neupravuje. Dá se tak odkázat na základní zásadu našeho právního řádu *zásadu legální licence*, která je zároveň zakotvena v Listině základních práv a svobod čl. 2 odst. 3 „každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“. Jelikož právní řád náhradní mateřství nezakazuje, pak s ohledem na zmíněnou zásadu je možné. V ustanoveních NOZ, která se týkají osvojení dítěte, najdeme jeden paragraf, který s náhradním mateřstvím počítá, zní takto „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.*“¹⁷ Toto ustanovení počítá s možností, že by náhradní matkou pro neplodný pár mohla být například matka nebo sestra některého z páru. Poté co dojde k osvojení dítěte, stávají se biologičtí rodiče zároveň rodiči z právního hlediska. Pokud není náhradní matkou žena z rodiny neplodného páru, bývá náhradní mateřství nabízeno za úplatu. Ovšem takové jednání je dle našeho právního řádu protiprávní. S tím souvisí ustanovení § 169

---

¹⁵ Ustanovení § 426, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁶ Ustanovení § 85 odst. 1 OSŘ: „*Nestanoví-li zákon jinak, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Má-li fyzická osoba bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Nelze-li zjistit bydliště fyzické osoby nebo nelze-li zjistit, v obvodu kterého okresního soudu se fyzická osoba zdržuje, nebo lze-li to zjistit jen s velkými obtížemi, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu se nachází místo trvalého pobytu evidované v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů.*”

¹⁷ Ustanovení § 804, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

odst. 1 trestního zákoníku, který upravuje svěření dítěte do moci jiného, zní takto: „Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.“ Náhradní matka má nárok pouze na úhradu účelně vynaložených nákladů, které jí vzniknou v souvislosti s těhotenstvím a porodem, výživou, ošacením, dopravou.

Problém může nastat, pokud se náhradní matka po porodu dítěte nechce vzdát, jelikož zákon v tomto případě biologickým rodičům neposkytuje ochranu. V takovém případě lze pouze určit otcovství biologického otce dítěte. Zpravidla bývá otcovství určeno souhlasným prohlášením biologického otce dítěte a náhradní matky poté, co se potvrdí, že se umělé oplodnění náhradní matky zdařilo. Pokud by k takové situaci skutečně došlo, tak narozené dítě bude dítětem náhradní matky a svého biologického otce, tedy i jejich nepominutelným dědicem. Právní vztah s biologickou matkou dítěte by neexistoval, tudíž dítě by nebylo nepominutelným dědicem biologické matky. V tomto směru je bez souhlasu ženy, která dítě porodila, zásada určení mateřství neprolomitelná.

Řízení o určení a popření mateřství upravuje pouze jedno ustanovení a to § 426 ZŘS, který říká, že se přiměřeně užijí ustanovení o řízení o určení a popření otcovství. Určení či popření mateřství (stejně jako otcovství) bude mít stěžejní důsledky pro dědické právo, nejen pro určení nepominutelných dědiců, ale také pro dědění dle zákonné dědické posloupnosti. Řízení o určení mateřství přichází v úvahu především, pokud dítě v matrice nemá zapsanou ani matku, jedná se o dítě nalezené (např. odložené dítě, babybox). Aktivní legitimaci k podání návrhu na určení mateřství má žena, která tvrdí, že je matkou daného dítěte, které nemá v matrice zapsané rodiče, dále muž, který tvrdí, že daná žena je matkou označeného dítěte a zároveň, že on je otcem tohoto dítěte, které nemá v matrice zapsané rodiče (k zapsání otcovství do matriky, musí být nejprve zapsáno mateřství), dále dítě, které nemá v matrice zapsané rodiče, které tvrdí, že daná žena jej porodila (pokud je nezletilé podá za něj návrh opatrovník), dále také potomci dítěte, pokud řízení o určení mateřství již bylo zahájeno a dítě během něj zemřelo, pak má tento potomek zemřelého dítěte právo podat návrh na určení mateřství do 6 měsíců od smrti dítěte. Zákon umožňuje určit mateřství i po smrti ženy, která dítě porodila. Návrh bude v tom případě podán proti opatrovníkovi, který bude za tímto účelem

určen soudem a bude účastníkem řízení. Zákon podání návrhu pro zahájení řízení o určení mateřství neomezuje žádnou lhůtu (vyjma 6 měsíční lhůty pro potomky dítěte). Řízení o popření mateřství nastává, pokud dítě má v matrice zapsanou matku (a nejedná se v daném případě o osvojení), ale ta dané dítě ve skutečnosti neporodila (např. záměna totožnosti rodiček, záměna dětí v porodnici). Aktivní legitimaci pro popření mateřství má pouze žena, která je v matrice zapsaná jako matka dítěte a tvrdí, že jej neporodila a muž, který je v matrice zapsán jako otec dítěte a tvrdí, že matka zapsaná v matrice není ženou, která dítě porodila. Pro popření mateřství jsou lhůty dvě, a sice subjektivní lhůta 6 měsíců běžící ode dne, kdy daná osoba dozvěděla o skutečnostech, které zakládají pochybnost o mateřství dané ženy k danému dítěti, a objektivní lhůta do 6 let od narození dítěte.

2.2.2 Určení otcovství

Otcovství určujeme pomocí čtyř vyvratitelných právních domněnek, které zákon upravuje v ustanoveních § 776 NOZ a následujících. Právní domněnka je předpokládána skutečnost, která platí, pokud není podle určitých pravidel prokázán opak. Domněnky otcovství se uplatňují v přesně daném pořadí, teprve pokud je jedna vyloučena, může být uplatněna následná, nelze je uplatňovat v libovolném pořadí.

První domněnka otcovství svědčí manželce matky, která dítě porodila. Zohledňuje se právní stav v den narození dítěte. Tato první domněnka se uplatňuje automaticky, vychází z hlavního účelu manželství, čímž je založení rodiny. Pokud se dítě narodí v době od uzavření manželství do uplynutí třetího dne po zániku manželství, po prohlášení manželství za neplatné, po prohlášení manžela matky za nezvěstného, má se za to, že manžel matky je otcem dítěte. Manželství zaniká rozvodem (dnem právní moci rozhodnutí o rozvodu), smrtí jednoho z manželů (dnem jeho úmrtí), prohlášením za mrtvého (domnělým dnem jeho úmrtí), změnou pohlaví jednoho z manželů¹⁸ (dnem uvedeným v potvrzení

---

¹⁸ Ustanovení § 28 odst. 2 NOZ říká, že změnou pohlaví zaniká manželství nebo registrované partnerství. Zatímco zákon 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách v § 21 odst. 2 uvádí podmínky, za kterých je možné pacientovi provést chirurgický zákrok směřující ke změně pohlaví, jednou z těchto podmínek je, že pacient neuzavřel manželství nebo nevstoupil do registrovaného partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v cizině, popřípadě prokáže, že jeho manželství nebo registrované partnerství anebo obdobný svazek zaniklo. Z toho vyplývá, že zdravotnické zařízení v ČR provede změnu pohlaví jedině pacientovi, který není v manželském nebo obdobném svazku, přesto NOZ upravuje zánik manželství změnou pohlaví, pro případ, že by

vydaném poskytovatelem zdravotních služeb). Pokud se znovu provdané ženě, narodí dítě dříve než před uplynutím třicátého dne od zániku předchozího manželství či jeho prohlášení za neplatné, za otce dítěte se považuje pozdější manžel matky dítěte. První domněnku může manžel vyvrátit do 6 měsíců poté, co se dozví o skutečnostech zakládající pochybnost o jeho biologickém otcovství, popřít jej však u soudu může pouze do šesti let od narození dítěte. Oproti předchozí právní úpravě je nyní lhůta prodloužena ze tří na šest let. NOZ tak ve svém ustanovení § 785 NOZ reaguje na rozhodnutí ÚS (Pl. ÚS 15/09), který konstatoval, že nastavení popěrné lhůty dle současné právní úpravy není v souladu s ústavním pořádkem. Délka popěrné lhůty stanovena NOZ je v souladu s judikaturou ESLP (Rasmussen proti Dánsku). Otcovství se popírá vůči matce i dítěti, jsou-li naživu, nežije-li jeden z nich, tak vůči druhému a nežije-li ani jeden z nich, tak manžel nemá právo na popření otcovství. Výjimku k uplynutí popěrné lhůty uvádí § 792, který soudu dovoluje rozhodnout o popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty, pokud to vyžaduje zájem dítěte nebo veřejný pořádek.

Druhá právní domněnka otcovství se užije, pokud nelze použít první domněnku otcovství. Ovšem nenastupuje přímo ze zákona, je nutný projev vůle. Matka a otec musí provést shodné prohlášení před soudem nebo před matričním úřadem, že jsou rodiči dítěte. Nejsou-li zletilí nebo plně svéprávní, musí provést prohlášení vždy před soudem. Souhlasným prohlášením lze určit otcovství i počatému, dosud nenarozenému dítěti.

Třetí právní domněnka otcovství nastupuje, pokud se neužije první ani druhá domněnka. Uplatní se pouze před soudem, kdy matka, dítě nebo otec dítě jako žalobce požaduje určení otcovství. Skutkový základ domněnky je skutečnost, že žalovaný souložil s matkou dítěte v době, od které neuplynulo od narození dítěte méně než 160 dní a více než 300 dní v rozhodné době (NOZ tuto dobu zkrátil oproti předchozí právní úpravě ze 180 na 160 dní, dle současného poznání lékařské vědy). Není-li domnělý otec naživu, pak se podává návrh proti opatrovníkovi. Žalobce musí prokázat soulož v rozhodné době, pokud se žalovanému nepodaří domněnku vyvrátit, pak je označen za otce.

---

tento zákrok byl proveden v cizině, kde je možné jej podstoupit bez ohledu na existenci manželství či odborného svazku.

Narodí-li se neprovdané ženě dítě po umělém oplodnění, má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas.

Popření otcovství je upraveno v ustanoveních § 785 - § 793 NOZ.

Procesní úpravu řízení o určení a popření otcovství upravují ustanovení § 415 - § 425 ZŘS. K určení otcovství soudem dochází na základě domněnky uvedené v § 783 NOZ, kdy za otce se považuje muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní a k určení otcovství nedošlo dle jiných zákonných domněnek. Aktivně legitimován k podání návrhu na zahájení řízení o určení otcovství je matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem. Zemře-li během řízení navrhovatel, pak v řízení může pokračovat další k návrhu oprávněný. Zemře-li během řízení dítě, pak může do 6 měsíců od jeho smrti podat návrh také potomek tohoto dítěte, má-li na tom právní zájem, který by neměl být pouze majetkový (není zde rozhodné, zda bylo toto dítě navrhovatelem).¹⁹ Pokud během řízení zemře domnělý otec, který nebyl navrhovatelem, bude dále řízení vedeno proti jeho opatrovníkovi. Pokud během řízení zemřel muž, který tvrdil, že je otcem dítěte, byl navrhovatelem a dítě ani matka nemají zájem na pokračování v řízení, pak jej soud zastaví (pokud by v řízení jeden z nich pokračoval, byl by zemřelému ustanoven opatrovník). Opatrovník bude také jmenován, pokud je podán návrh na zahájení řízení o určení otcovství, pokud domnělý otec zemřel ještě před zahájením řízení (řízení je tedy vedeno proti opatrovníkovi, kterého jmenoval soud). Právo podat návrh na zahájení řízení o určení otcovství není zákonem omezeno žádnou lhůtou (vyjma 6 měsíční lhůty pro potomky dítěte).

2.2.3 Osvojení

Osvojení znamená přijetí cizí osoby za vlastní. Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem (osoba, která má být osvojena) jako mezi rodičem a dítětem. Zákon rozděluje osvojení na osvojení nezletilého (neboli tzv. úplné osvojení) a osvojení zletilého, osvojení zletilého se dále rozděluje na osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého a osvojení zletilého,

---

¹⁹KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka In HRUŠÁKOVÁ, Milada; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. str. 570. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpwk5tlgeys443cl4zdamjls44dsx3qmy3tqna>.

kteřé není obdobou osvojení nezletilého. Nová právní úprava zakotvila změnu, díky níž lze osvojit zletilého.

Pro osvojení nezletilého platí, že osvojitelem může být pouze osoba zletilá a svéprávná, zaručuje-li svými vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, jaké ji vedou k osvojení, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem.²⁰ Osvojiteli mohou být manželé společně, jeden z manželů, případně i jiná osoba. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl, minimálně však 16 let. K takovému osvojení je třeba souhlasu rodičů, souhlas matky může být dán až 6 týdnů po porodu, souhlas otce lze dát i dříve, ovšem až po narození dítěte. Souhlas k osvojení nemůže dát rodič, který nedosáhl věku 16 let. Osvojením zaniká příbuzenský vztah mezi osvojencem a jeho původní rodinou (včetně všech práv a povinností, které z tohoto vztahu plynou), zároveň mezi osvojitelem a osvojence vzniká vztah rodiče a dítěte. Ovšem je-li osvojitel manželem jednoho z rodičů osvojence, nedotýká se osvojení příbuzenského poměru mezi osvojencem a tímto rodičem i jeho příbuznými. Zrušením osvojení se ruší vztah mezi osvojencem a osvojitelem a obnovuje se vztah s původní rodinou osvojence. Osvojení nezletilého má tedy právní důsledky i v dědickém právu, kdy osvojence se stává nepominutelným dědicem osvojitelů či osvojitele a také spadá podle zákonné dědické posloupnosti do první třídy, zatímco toto postavení a práva v původní rodině ztrácí. Přestože to zákon nijak neupravuje, lze se domnívat, že právní důsledky osvojení se budou vztahovat, nejen na již narozené děti osvojence, ale i na všechny jeho budoucí děti a další potomky.²¹

Osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého přichází v úvahu, jestliže:

- přirozený sourozenec osvojovaného byl osvojen tímž osvojitelem,
- v době podání návrhu na osvojení byl osvojovaný nezletilý,
- osvojitel pečoval o osvojovaného jako o vlastního již v době jeho nezletilosti nebo,

---

²⁰ Ustanovení § 799 odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²¹ CELLAR, Milan. Důsledky osvojení pro dědické právo. *Časopis Ad Notam*, 2015, č. 5, str. 7. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgvpc3s7gvpxgxzx&groupIndex=16&rowIndex=0>.

- osvojitel hodlá osvojit dítě svého manžela.

Na osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého, se užití obdobně ustanovení o osvojení nezletilého, vyjma § 838 a § 839 NOZ.

Osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého, lze uskutečnit, není-li to na újmu důležitých zájmů potomků osvojitele nebo potomků osvojovaného, dále z důvodů hodných zvláštního zřetele (sociální, zdravotní apod.)²², pokud to je přínosné pro osvojitele a osvojence navzájem, nebo v odůvodněných případech alespoň pro jednoho z nich.²³ Osvojením nevzniká příbuzenský vztah mezi osvojencem a členy rodiny osvojitele, příbuzenský poměr vzniká pouze k osvojiteli. Tudíž osvojenec nenabývá žádných majetkových práv ke členům rodiny osvojitele, majetková práva nabývá pouze vůči osvojiteli. Naproti tomu osvojitel nenabývá majetkových práv vůči osvojenci ani jeho potomkům. Osvojenec nepozbývá práva ke své rodině.

Zákon upravuje společná ustanovení pro osvojení zletilého bez rozlišování, zda jde o obdobu osvojení nezletilého či ne. Rozdíl oproti osvojení nezletilého je v tom, že v tomto případě má osvojení právní následky pouze pro potomky osvojence, kteří se narodili až po právní moci rozsudku o osvojení. Pro potomky, kteří se narodili předtím má osvojení následky pouze, pokud dali s osvojením souhlas. Osvojenec dědí po osvojiteli v první zákonné třídě dědiců, nevstupuje však v dědické právo osvojitele vůči jiným osobám.²⁴

2.3 Právo vybraných osob na zaopatření

Přestože nová právní úprava občanského zákoníku nezměnila rozsah (nerozšířila) skupiny nepominutelných dědiců, kvůli odporu některých právnických kruhů²⁵, zakotvila právo některých osob na zaopatření (§ 1665 - § 1669 NOZ). Rekodifikační komise se v tomto případě také inspirovala v OZO, po zrušení OZO právo některých osob na zaopatření naše právní úprava více než 60

---

²² JANEČKOVÁ, Eva; HORÁLEK, Vladimír. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. Praha: Linde Praha, 2012. str.84.

²³ Ustanovení § 848 odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁴ CELLAR, Milan. Důsledky osvojení pro dědické právo. *Časopis Ad Notam*, 2015, č. 5, str. 7. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgvpc3s7gvpngxzx&groupIndex=16&rowIndex=0>.

²⁵ ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 281.

let neznala.²⁶ V souvislosti s tím je třeba upozornit na rozdílnost mezi právním řádem v době účinnosti OZO a dnešním právním řádem. Dnešní právní řád obsahuje různé ochranné instituty, a to jak soukromého, tak i veřejného práva, které právní řád v době OZO neobsahoval a proto bylo tehdy zakotveno právě právo některých osob na zaopatření. Těmito ochrannými instituty jsou instituty práva sociálního zabezpečení (například dávky státní sociální podpory, dávky v systému pomoci v hmotné nouzi, důchody), co se týče soukromého práva, pak majetkové manželské právo a institut společného jmění manželů (dále jen SJM), úprava společného bydlení manželů po smrti jednoho z manželů nebo vyživovací povinnost.

Právo na zaopatření se nabývá přímo ze zákona. Nutno podotknout, že se nejedná o dědická práva, jedná se o specifický institut, který by se dal připodobnit odkazu. Právo některých osob na zaopatření nelze uplatňovat v řízení o pozůstalosti, ale pouze žalobou na plnění u obecného soudu²⁷. S odkazem na ustanovení § 921 NOZ (ustanovení o výživném) budou tato práva vykonávána zpravidla v měsíčních splátkách, nic ale nebrání tomu, aby došlo k jednorázovému plnění, pravděpodobně bude záležet na dohodě. Zaopatřovací dávky se plní z pozůstalosti, proto musí být pozůstalost aktivní (nesmí být předlužená), pokud tomu tak nebude, prostředky k plnění budou muset zajistit dědici.

Právo některých osob na zaopatření zahrnuje 5 konkrétních práv, které se liší v tom, komu mohou být poskytnuty, podmínkami pro plnění nebo omezením výše plnění. Jedná se o těchto pět práv: právo na nutnou výživu, tomu kdo by jinak byl nepominutelným dědicem (§ 1665 NOZ), právo na slušnou výživu pozůstalému manželu (§ 1666 NOZ), manžellovo právo na vybavení rodinné domácnosti (§ 1667 NOZ), právo pozůstalého rodiče na nutné zaopatření (§ 1668 NOZ), bezplatné zaopatření dalším osobám (§ 1669 NOZ).

Nepominutelnému dědici z těchto práv může náležet pouze právo na nutnou výživu a to za splnění zákonných podmínek. Právo na nutnou výživu má nepominutelný dědic, který nedědí a nemá právo na povinný díl. Mezi důvody, kvůli kterým nepominutelný dědic nemá právo na povinný díl, patří situace, kdy

---

²⁶ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014. str. 144.

²⁷ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 408.

je nepominutelný dědic dědicky nezpůsobilý, zřekl se dědictví i povinného dílu, odmítl dědictví a nevyhradil si povinný díl, vzdal se dědictví nebo byl platně vyděděn²⁸, k těmto případům více později.

Další podmínkou k nabytí práva na nutnou výživu nepominutelnému dědici je, že namísto něj nesmí dědit jeho potomci. Nárok na toto právo bude mít pouze nepominutelný dědic, který není schopen se sám živit a nutné výživy se mu nedostává ani jinak (od jiné osoby). Jde o situaci, kdy daná osoba nemá peněžní prostředky, dostatečně vysoký důchod ani jiný zdroj příjmů, které by jí umožňovaly zajištění základního bydlení a obživy. Neschopnost sám se živit je způsobena takovým zdravotním stavem, který nedovoluje si zajistit příjem vlastní prací. Ovšem nemusí se jednat jen o tento případ, neschopnost sám se živit může plynout i z jiné nemožnosti pracovat, např. z důvodu péče o osobu vyžadující celodenní péči²⁹. Důležité je upozornit, že zákon stanovuje omezení, že takovýto potomek, který bude mít nárok na právo nutné výživy, nesmí z pozůstalosti dostat více, než by byl jeho povinný díl.

2.4 Případy, kdy děti zůstavitele nedědí

Jak uvádí zákon, nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci. Může nastat mnoho situací, kdy dítě zůstavitele jako nepominutelný dědic nedědí, patří mezi ně tyto:

- zemřel-li nepominutelný dědic dříve nebo současně se zůstavitelem (§ 1479 NOZ),
- je-li nepominutelný dědic dědicky nezpůsobilý (§ 1481 NOZ),
- zřekl-li se nepominutelný dědic svého dědického práva nebo práva na povinný díl (§ 1484 NOZ),
- odmítl-li nepominutelný dědic dědictví (§ 1485 NOZ),
- vzdal-li se nepominutelný dědic dědictví (§ 1490 NOZ),

---

²⁸ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014. str. 26.

²⁹ Tamtéž.

- byl-li nepominutelný dědic vyděděn (§ 1646 NOZ), viz samostatná kapitola.

2.4.1 Zemřel-li nepominutelný dědic dříve nebo současně se zůstavitelem

Ustanovení § 1479 NOZ zní takto „*Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, tak nedědí*“. Jedná se o absolutní dědickou nezpůsobilost, kdy v okamžiku smrti zůstavitele nepominutelný dědic (ale platí to i pro dědice obecně) nemá právní subjektivitu. Právní subjektivita neboli právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Právní osobnosti se nikdo nemůže vzdát a to ani z části, pokud tak někdo učiní, nepřihlíží se k tomu.

Je třeba také uvést výjimku *nascitura*, kterou upravuje ustanovení § 25 NOZ. Úprava toho ustanovení odpovídá staré zásadě „*nasciturus iam pro nato habetur quotiens de commodo eius agitur (ten, kdo se má narodit, pokládá se již za narozeného, kdykoli se jedná o jeho prospěch)*“³⁰. *Nasciturus* je počaté, dosud nenarozené dítě, na které se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Jedná se o právní fikci, kdy se finguje narození dítěte již ke dni početí. Pokud se dítě nenarodí živé, hledí se na něj, jako by nikdy neexistovalo. Jestliže existuje počaté dítě zůstavitele nebo počatý potomek dítěte zůstavitele, je třeba jej brát jako nepominutelného dědice. Právní řád poskytuje nenarozenému dítěti ochranu nejen v soukromém právu ustanovením § 25 NOZ, zároveň také v trestním právu skutkovými podstatami některých trestných činů, ale především Listinou základních práv a svobod (čl. 6 odst. 1, právo na život).

2.4.2 Dědická nezpůsobilost

Dědickou nezpůsobilost upravují ustanovení § 1481 - § 1483 NOZ. Dříve byla dědická nezpůsobilost označována také jako dědická nehodnost. Způsobilost nabýt dědictví po zůstaviteli je v našem dědickém právu pravidlem a dědická nezpůsobilost je výjimkou z tohoto pravidla.³¹ Dědicky nezpůsobilou se může stát

³⁰FRINTA, Ondřej In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 133.

³¹FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720).* Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 36.

jakákoliv osoba, která je povolána k dědění (ať již ze závěti, ze zákona nebo dědickou smlouvou). Zákon uvádí celkem 4 důvody dědické nezpůsobilosti. Vyloučení z dědického práva je dáno přímo ze zákona, bez závislosti na vůli zůstavitele.

Vyloučen bude dědic, který se dopustil závažného nebo nevhodného jednání. Dědicky nezpůsobilý je ten, kdo se dopustil činu, který má povahu úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu (i proti registrovanému partneru). Tento výčet osob je taxativní, oproti předchozí právní úpravě došlo k rozšíření okruhu těchto osob. Není podstatné, v jakém věku se tohoto činu nepominutelný dědic dopustil, ale zda se jednalo o úmysl, tudíž může to být i osoba mladší 15 let. Soud v dědickém řízení je vázán pravomocným rozsudkem, kterým byl potomek zůstavitele pravomocně odsouzen pro takový úmyslný trestný čin.³² Čin povahy úmyslného trestného činu spáchaný proti zůstaviteli nebo některé z osob taxativně vypočtených v ustanovení způsobuje dědickou nezpůsobilost pachatele pouze v případě, že byl spáchán ještě za zůstavitelova života.³³

Dále bude dědicky nezpůsobilý dědic, který se dopustil zavrženíhodného činu, kterým negativně ovlivňoval zůstavitele při pořízení pro případ smrti, například jej donutil sepsat poslední vůli nebo naopak jejímu sepsání zabránil, případně utajil pořízení pro případ smrti nebo jej zfalšoval či zničil. Zákon tím chce postihnout nejen jednání, které směřuje vůči listině, na které se nachází poslední vůle, ale také jednání, které by negativně ovlivňovalo nebo mařilo projev vůle zůstavitele, které může spočívat v konání, ale i nekonání (např. nezajištění možnosti sepsat poslední vůli, ačkoliv o to byl zůstavitelem požádán). Náprava dvou výše zmíněných důvodů dědické nezpůsobilosti je možná pouze výslovným odpuštěním zůstavitele, není zde podmínka, že by muselo být písemné. Fiala uvádí, že jako výslovné odpuštění již nemůže být bráno sepsání pořízení pro případ smrti ve prospěch daného dědice, jelikož dědická nezpůsobilost nastává ze

---

³² Usnesení Městského soudu Praha, ze dne 28.2.2001, sp. zn. 24 Co 35/2001.

³³ FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 39.

zákona a zůstavitel o spáchaném činu ani nemusí vědět. K prominutí bude nutné, aby zůstavitel o činu věděl a tato vědomost byla patrna z projevu prominutí.³⁴

Nová právní úprava se oproti předchozí právní úpravě rozšířila o následující dva důvody dědické nezpůsobilosti. Důvodem dědické nezpůsobilosti je také rozvod pro domácí násilí manžela, zemře-li zůstavitel v průběhu řízení o rozvod manželství, které bylo zahájeno na jeho návrh právě z důvodu domácího násilí manžela, pak je zůstavitelův manžel vyloučen ze zákonné dědické posloupnosti. Posledním důvodem dědické nezpůsobilosti je zbavení rodičovské odpovědnosti pro její zneužívání nebo pro závažné zanedbávání rodičovské odpovědnosti, pak je takovýto rodič vyloučen z dědického práva dle zákonné dědické posloupnosti po dítěti, vůči němuž byl zbaven rodičovské odpovědnosti. Tyto dva poslední zmíněné důvody se, ale netýkají dědické nezpůsobilosti nepominutelného dědice.

2.4.3 Zřeknutí se dědického práva

Zřeknutí se dědického práva, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví jsou tři instituty dědického práva, které zdá se, mají mnoho společného, přesto se liší některými podstatnými znaky. Společně by se daly nazvat jako projevy vůle dědice, jedná se tedy o právní jednání, ať již dědiců jistých (po smrti zůstavitele) nebo dědiců potencionálních (před smrtí zůstavitele). Rozdílnost mezi těmito instituty spočívá v době, kdy lze projev vůle učinit (před nebo po smrti zůstavitele), zda se bude jednat o jednostranné či vícestranné právní jednání, v jaké formě bude projev vůle učiněn, v možnosti či nemožnosti projev vůle odvolat.

Právní institut zřeknutí se dědického práva dává dědici možnost zřici se svého presumovaného dědického práva ještě za života zůstavitele. Zřeknutí se dědického práva vyžaduje smluvní dvoustranné právní jednání zůstavitele a budoucího dědice (tzv. renunciační smlouva). Jednostranné právní jednání, kterým by se dědic zřekl dědického práva, nemá právní účinky. Stejně jako dvoustranné právní jednání mezi dvěma dědici, o tom, že se jeden zřiká dědického práva ve prospěch druhého. Ovšem je možné zřici se dědictví smlouvou

---

³⁴ FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 40.

uzavřenou mezi dědicem a zůstavitelem ve prospěch třetí osoby, tato třetí osoba není stranou této smlouvy. Toto zřeknutí ve prospěch třetí osoby platí pouze, pokud se taková osoba skutečně stane dědicem, pokud ne, dědí ten, kdo se zřekl. Dědictvého práva se lze zříci za úplaty i bezplatně.³⁵ Zpravidla půjde o situaci, kdy dědic od zůstavitele dostal určité plnění již za života zůstavitele, a proto se zříká dědictví. Cílem zakotvení zřeknutí se dědictvého práva je předejít zbytečným sporům ohledně započtení na povinný díl, případně dědictvý podíl.³⁶

Renunciační smlouva musí mít formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu, který je evidován v notářské Evidenci právních jednání pro případ smrti. Nebude-li dodržena forma této smlouvy, pak bude takové právní jednání neplatné, tuto vadu lze dodatečně zhojit. Tuto smlouvu mohou uzavřít nejen nepominutelní dědici, ale také všichni, kteří přichází v úvahu jako zákonní dědici. Požadavky na formální náležitosti jsou odůvodněny tím, že případné neshody po smrti zůstavitele již zůstavitel nebude moci vyvrátit. Ke zrušení této smlouvy se forma veřejné listiny již nevyžaduje, postačí dodržení písemné formy. Jak uvádí důvodová zpráva: „*Možnost bezformálního zrušení práv a povinností ze smlouvy o zřeknutí se dědictví dává smysl zejména z toho důvodu, že jde o ujednání mezi zůstavitelem a renunciantem, kterým žádá ze stran nic neztrácí. Připustit pro tyto případy po vzoru rakouského práva i ústní formu se však nejeví jako zcela vhodné, zejména z toho důvodu, že v době dědictvého nápadu nebude jedna ze smluvních stran již mezi živými.*“³⁷

Zřeknutím se, se dědic zříká dědění z jakéhokoliv dědictvého titulu, také se tím zříká dědění dle dědictvé smlouvy i závěti, které byly pořízeny předtím, než ke zřeknutí došlo. Není-li ujednáno jinak, platí, že zřeknutí působí i proti potomkům (jak proti těm, v době podpisu smlouvy již narozeným, tak i budoucím). Zřeknutí platí pro všechny potomky bez ohledu na to, jestli se zříkající dožil smrti zůstavitele nebo ne.

Pokud se nepominutelný dědic zřekne dědictví, automaticky se zříká i práva a povinný díl. Nicméně lze se zříci pouze povinného dílu, čímž mu bude

³⁵ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 40.

³⁶ FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědictvé právo (§ 1475-1720).* Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 48.

³⁷ Důvodová zpráva NOZ.

ponecháno dědické právo. Šešina uvádí také možnost, že by se potomek vzdal dědického práva, ale ponechal si právo na povinný díl, tuto možnost dovozuje s ohledem na to, že zákon toto výslovně nezakazuje.³⁸ S čímž nelze souhlasit, jelikož se jedná o kogentní zákonné ustanovení.

2.4.4 Odmítnutí dědictví

Odmítnutí dědictví je upraveno v ustanoveních § 1485 - § 1489 NOZ. Odmítnutí dědictví znamená odmítnutí dědického práva. Odmítnout dědictví lze až po zůstavitelově smrti. Toto právo je ustanoveno jako možnost volby dědice, zda dědictví přijmout či ne, především z důvodu přechodu zůstavitelových dluhů na dědice. Odmítnutí dědictví je jednostranné právní jednání dědice, které je zpravidla provedeno během pozůstalostního řízení a zapisuje se do soudního protokolu, poté co pozůstalostní soud vyrozumí dědice o dědickém právu a možnosti dědictví odmítnout. Při vyrozumění nepominutelného dědice o dědickém právu musí být takový dědic také vyrozuměn o tom, že pokud odmítne dědictví jako takové, znamená to odmítnutí dědictví včetně jeho povinného dílu, a zároveň, že má možnost odmítnout s výhradou povinného dílu. Vyrozumění má formu usnesení a je vyhlášeno přítomným během řízení (již bez následného doručování), případně nepřítomným osobám soud usnesení doručí na adresu, pokud jde o osoby neznámého pobytu, doručí soud usnesení vyhláškou.³⁹ Je na dědicích, zda uplatní právo na odmítnutí dědictví hned při jednání, nebo zda využijí zákonné lhůty pro odmítnutí dědictví a vyjádří se později (tato lhůta je 1 měsíc, ovšem má-li dědic bydliště v zahraničí, činí tato lhůta 3 měsíce od vyrozumění dědice soudem, soud ji může z důležitých důvodů prodloužit). Poté je třeba odmítnutí učinit výslovným písemným prohlášením vůči soudu, které musí dojít soudu do konce zákonné lhůty. Dědic v zákonné lhůtě dědictví buď přijme, nebo odmítne, pokud tak během zákonné lhůty neučiní, tak právo na odmítnutí dědictví zaniká a tím pádem jakoby dědictví přijal. Zákon umožňuje odmítnutí dědictví zmocněncem, který musí být k tomuto právnímu jednání speciální plnou mocí výslovně zmocněn. Co se týče odmítnutí dědictví zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, nejedná se o obvyklé právní jednání, tudíž bude podmíněno

---

³⁸ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 42.

³⁹ Usnesení § 165 odst. 1, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

schválením soudu.⁴⁰ Zákon také upravuje situaci, kdy dědic byl vyrozuměn o svém právu odmítnout dědictví, ale ve lhůtě pro odmítnutí dědictví zemřel, pak toto jeho právo přechází na dědice a dochází k jejímu prodloužení až do konce lhůty, která je dána dědici tohoto zemřelého dědice soudem, u kterého probíhá řízení o pozůstalosti po dědici zůstavitele.⁴¹

Odmítnutí dědictví se také odlišuje dle toho, kdo jej odmítá, zda jde o smluvního dědice, závětního dědice, zákonného dědice, nepominutelného dědice. Právo na odmítnutí dědictví není nijak omezeno, má jej každý dědic, krom dědice, který se zůstavitelem uzavřel během jeho života dědickou smlouvou, která odmítnutí nedovoluje. Také stát jako zákonný dědic nesmí dědictví odmítnout. Dále není možné dědictví odmítnout, pokud dědic svým jednáním dal najevo, že dědictví přijme, zpravidla tak, že se fakticky dědictví ujal.

Dojde-li k odmítnutí dědictví, pak dědické právo zaniká se zpětnou účinností ke dni smrti zůstavitele. Pokud dědictví odmítne nepominutelný dědic, odmítá tak i právo na povinný díl, což lze dovodit ze znění ustanovení § 1489 odst. 1 NOZ, které dovoluje nepominutelnému dědici odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu. Odmítnout dědictví s výhradou povinného dílu znamená, že právo na povinný díl má nepominutelný dědic i nadále. Zde nastává menší kolize s ustanovením § 1489 odst. 1 NOZ, které říká, že pokud někdo odmítne dědictví s výhradou nebo podmínkou, pak je jeho odmítnutí neplatné. Jedná se o zákonnou výjimku, kdy ustanovení § 1485 odst. 1 je speciální vůči ustanovení § 1489 odst. 1 NOZ (*Lex specialis derogat generali*), díky čemuž se může odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu uplatnit.⁴²

Na dědice, který odmítl dědictví, se hledí jako by dědictví nikdy nenabyl. Odmítnuvšímu dědici neplynou z dědictví žádné povinnosti, pokud mu zůstavitel v závěti nějaké uložil. Prohlášení dědice o přijetí či odmítnutí dědictví je konečné a nelze jej nijak zvrátit. Takže ani za situace, kdy se později zjistí, že by dědic, který odmítl dědictví, měl dědit i z jiného titulu, než ze kterého odmítnul, nelze již odmítnutí odvolat. Dědic, který odmítne svůj dědický podíl, nemá možnost

⁴⁰ FIALA, Roman In Fiala, Roman, Drápal, Ljubomír. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 57.

⁴¹ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 55.

⁴²Tamtéž, str. 45.

rozhodnout o tom, v čí prospěch to dělá, jelikož by se jednalo o odmítnutí s výhradou, což zákoník zakazuje. O tom, jak bude naloženo s uvolněným podílem, který dědic odmítl, záleží na několika ohledech. V první řadě záleží na tom, o jakého se jednalo dědice, o závětního nebo o zákonného dědice. V případě dědice ze závěti, je důležité, jak byla závěť sepsána s ohledem na možnost přírůstku uvolněného podílu případně, zda byl zvolen náhradník a tak dále. Pokud zůstavitel v závěti ustanovil náhradníka, či více náhradníků, pak přichází na řadu postupně. Vyjmenuje-li zůstavitel náhradníků několik, aniž by určil jejich postupné pořadí, tak dědí ten, který je osobě zůstavitele nejbližší. Pokud bylo odmítnuvšímu dědici dle zůstavitelovy vůle uloženo nějaké omezení spojené s dědickým podílem (závazek splnit odkaz, podmínka či příkaz), tak toto omezení přechází na náhradníka, který jej musí splnit, vyjma situace, kdy zůstavitel v závěti vyjádří opak nebo se jedná o povinnost, která se váže konkrétně na osobu odmítnuvšího dědice (např. namalovat obraz). Text závěti s ohledem na přechod uvolněného podílu je důležitý z hlediska toho, jak zůstavitel vyjádřil svou vůli o rozdělení pozůstalosti, zda určil okruh dědiců, kterým má připadnout celá pozůstalost nebo, zda každému dědici vymezil určitý podíl z pozůstalosti (vyjádřený zlomkem, procentem nebo určením konkrétní věci), případně kombinací obojího (některým dědicům je vymezen konkrétní podíl z pozůstalosti a ostatním dědicům je zůstaven zbytek pozůstalosti). V případě, že máme dědice bez určeného podílu, pak může být uvolněný podíl poměrně rozdělen mezi ně, uvolněný podíl takzvaně přiroste k těm ostatním. Druhá situace, kdy dědici, kteří mají zůstavitelem vymezen podíl z pozůstalosti, nedovoluje, aby došlo k přírůstku uvolněného dílu, jelikož tenhle způsob povolání jednotlivých dědiců je chápán jako úmysl zůstavitele ponechat konkrétnímu dědici jen to, co je dáno závětí, nic navíc. S ohledem na zásadu svobody vůle, bude zachována vůle zůstavitele, jen pokud jednotliví dědici dostanou podíl, který jim zůstavitel vymezil bez dalšího přírůstku, uvolněný podíl tedy připadne dědicům ze zákona. V posledním případě, kdy část dědiců má vymezený dědický podíl a část dědiců nemá, v sobě zahrnuje kombinaci obou předchozích možností, uvolněný podíl přiroste poměrně pouze těm, kteří nemají zůstavitelem určený konkrétní podíl z pozůstalosti.

Pokud dojde k odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu, přichází pak otázka, jak se bude postupovat dále s ohledem na jeho dědický podíl, jestli by měl

přejít na potomky nepominutelného dědice, dle zákonné dědické posloupnosti či nikoliv. Zákon tuto situaci nijak neupravuje, nicméně lze mít za to, že by tito potomci k dědickému podílu být povoláni neměli, aby nedocházelo ze strany nepominutelného dědice ke zneužívání, jelikož by si vyhradil povinný díl, čímž by se zkrátily dědické podíly ostatních dědiců, kteří by měli povinnost tento povinný díl vyplatit a zároveň by jeho dědický podíl nabyli jeho potomci, tedy nepominutelný dědic by obohatil svou rodinu.

2.4.5 Vzdání se dědictví

Vzdání se dědictví je novým institutem dědického práva, které do našeho právního řádu vnesla rekodifikace soukromého práva⁴³. Upravuje jej ustanovení § 1490 NOZ. Vzdání se dědictví je zvláštní případ zcizení dědictví. Vzdát se dědictví může dědic, který dědictví neodmítl, vzdání se dědictví probíhá před soudem v řízení o pozůstalosti do protokolu. Dědictví se lze vzdát ve prospěch některého dědice, více dědiců, případně všech dědiců (ti s tím ovšem musí souhlasit). Pokud se dědic vzdá ve prospěch jiného dědice, je třeba, aby s tím souhlasil pouze on, souhlas dalších dědiců není třeba. Pokud s tím souhlasí, tak se dále postupuje obdobně podle ustanovení § 1714 - § 1720 NOZ upravující zcizení dědictví. Zákon hovoří o obdobném užití, ale jak uvádí důvodová zpráva, vhodnější by bylo přiměřené použití.

Pokud dědic nesouhlasí se vzdáním se dědického podílu v jeho prospěch, tak se k takovému vzdání nepřihlíží. Tím, že se dědic vzdá ve prospěch jiného, přenechává mu tím svůj dědický podíl, pokud se jedná o zákonného dědice, případně mu přenechá podíl, který mu náleží dle závěti, jedná-li se o dědice ze závěti. S tím vyvěrá problém, že takovým vzdáním se, se některému dědici změní výše jeho podílu, kterou mu zůstavitel chtěl ponechat, v takovéto situaci možné se dědictví vzdát ve prospěch jiného, pokud to zůstavitel výslovně nezakázal.⁴⁴ Důležité je, že pokud dojde k vzdání se dědictví, tak se nepominutelný dědic vzdává nejen dědictví, ale také práva na povinný díl a to nejen pro sebe, nýbrž

---

⁴³ KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci. *Časopis Ad Notam*, 2014, č. 1, str. 5. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgrpwc3s7gfpngxzv&groupIndex=11&rowIndex=0>.

⁴⁴ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 61.

také pro svoje potomky. Tím, že se dědic vzdá celého svého dědického podílu, účast v řízení o pozůstalosti pro tohoto dědice končí.

Vzdání se dědictví dědice nezbavuje povinnosti splnit příkaz, nařízený odkaz nebo jiné opatření, které dle zůstavitelovy vůle může dědic splnit jen osobně. Stejně tak, přestože se dědic vzdá dědictví, je společně s ostatními dědici vázán za dluhy zůstavitele společně a nerozdílně. Odpovědnost dědice, který se dědictví vzdal, by měla být stejná jako odpovědnost dědice, který jeho dědický podíl přijal. Dědici musí být upozorněni na odpovědnost za dluhy zůstavitele a také na to, že si mohou mezi sebou ujednat, že dědic, který přijal podíl od dědice, který se ho vzdal, mu nahradí to, co za něj tento dědic musel plnit věřitelům.

2.5 Postavení nepominutelného dědice

Co se týče postavení nepominutelných dědiců, dochází oproti předchozí právní úpravě k výrazné změně. Podle předchozí právní úpravy se nepominutelní dědici nacházeli na stejné rovině jako dědici ze zákona, to znamená, že odpovídali i za dluhy dědictví. Nyní dědic a nepominutelný dědic již nemají rovné postavení, takže nepominutelný dědic již neodpovídá za dluhy zůstavitele. Aktuální právní úprava se i v tomto ohledu vrací k OZO, kdy se na nepominutelného dědice díváme jako na věřitele, který má pohledávku vůči dědicům. *Nepominutelným dědicem je ten, komu náleží povinný díl, nemá však právo na podíl z pozůstalosti, ale pouze na peněžní částku rovnající se hodnotě jeho povinného dílu.*⁴⁵ Přestože pojem nese název nepominutelný dědic, tak tato osoba nemá postavení dědice.

Další výraznou změnou oproti předchozí právní úpravě je, že pokud zůstavitel v závěti nepamatuje na nepominutelného dědice, závěť se v důsledku toho nestává neplatnou, jak tomu bylo dříve. Pokud dojde k takové situaci, že zůstavitel závěti neodkáže nepominutelnému dědici nic nebo méně, než je hodnota jeho povinného dílu, nepominutelný dědic má nárok na vypořádání vůči ostatním dědicům v odpovídající výši jeho povinného dílu, takováto závěť zůstává platná.

---

⁴⁵ HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Časopis Právní rozhledy*, 2014, č. 11, str. 383. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgrpxa4s7geyv6427gm4dc&groupIndex=9&rowIndex=0>.

2.6 *Jaká má práva nepominutelný dědic*

Nepominutelný dědic má právo:

- na povinný díl, případně jeho doplnění (ustanovení § 1650 NOZ),
- být přítomen při soupisu pozůstalosti, vznášet dotazy a připomínky (ustanovení § 1655 odst. 2 NOZ),
- navrhnout odloučení pozůstalosti, osvědčí-li obavu z předlužení dědictví (ustanovení § 1709 NOZ),
- aby byl zapsán do veřejného seznamu přímo po zůstaviteli, jde-li o věc zapsanou do tohoto seznamu a bylo-li mezi ním a dědici ujednáno, že nepominutelnému dědici bude namísto zaplacení vydána věc z pozůstalosti (ustanovení § 1654 odst. 2 NOZ),
- a také povinnost se poměrně účastnit, jak na zisku, tak i na ztrátě pozůstalosti, a to až do určení povinného dílu (ustanovení § 1656 NOZ),
- na poměrné vyúčtování podílu na zisku a ztrátě pozůstalosti od smrti zůstavitele až do určení povinného dílu (ustanovení § 1656 NOZ),
- na nutnou výživu (ustanovení § 1655 NOZ).⁴⁶

Občanský zákoník říká: „*Nepominutelnému dědici náleží z pozůstalosti povinný díl.*”⁴⁷ Nepominutelný dědic má právo na povinný díl, ale není povinen jej přijmout. Pokud se rozhodne, že toto své právo neuplatní, oznámí to v řízení o pozůstalosti.⁴⁸

Nepominutelný dědic, který byl zůstavitelem v pořízení pro případ smrti opominut zcela nebo zčásti (nedostalo se mu ani dědického podílu ani odkazu alespoň v hodnotě představující jeho povinný díl), má právo na povinný díl nebo na jeho doplnění, pokud se nezřekl dědického práva, případně práva na povinný díl, zároveň musí být dědicky způsobilý a nesmí být platně vyděděn. Není zde

---

⁴⁶FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2015. str. 406, 407.

⁴⁷ Ustanovení § 1642, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁸ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 350.

relevantní, zda jej zůstavitel opominul cíleně nebo nevědomky, to platí i pro případ, že by zůstavitel nevěděl o existenci tohoto nepominutelného dědice v době pořízení pro případ smrti (sepsání závěti, uzavření dědické smlouvy). Zákon ovšem vyžaduje, aby nepominutelný dědic, o jehož existenci zůstavitel v době pořízení pro případ smrti nevěděl, dokázal, že opominutí vychází z nevědomosti zůstavitele⁴⁹, jinak by se takové jednání zůstavitele posoudilo jako vědomé vydědění učiněné mlčky po právu. Tento problém upravuje § 1651 odst. 2 NOZ⁵⁰, který říká, že aby se jednalo o vydědění mlčky a po právu, musel zůstavitel v době pořízení pro případ smrti vědět o existenci nepominutelného dědice a zároveň by se takto opomenutý nepominutelný dědic musel dopustit něčeho, co je zákonným důvodem pro vydědění a tento zákonný důvod vydědění by se ve sporném řízení vedeném proti nepominutelnému dědici prokázal (§ 170 ZŘS - Postup v případě sporných skutečností⁵¹). Zákon nepominutelnému dědici těmito několika paragrafy zajišťuje ochranu (§ 1650 - § 1653 NOZ).

Nepominutelný dědic není účastníkem celého řízení o pozůstalosti, je účastníkem při projednávání pozůstalosti, jde-li v něm o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a vypořádání jeho povinného dílu⁵².

---

⁴⁹ Ustanovení § 1652, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁰ Ustanovení § 1651 odst. 2, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵¹ Ustanovení § 170 odst. 1 ZŘS zní: „*V případě, že pro vyřešení sporu o dědické právo je třeba prokázat skutečnosti, které jsou mezi dědici sporné, soud usnesením odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou; k podání žaloby určí lhůtu, která nesmí být kratší než 2 měsíce.*”

⁵² Ustanovení § 113, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

3 Povinný díl

Zákon zajišťuje nepominutelnému dědici právo na povinný díl. Jednou z důležitých změn, které přinesla rekodifikace, je razantní snížení výše povinného dílu. Čímž je dán větší prostor zůstavitelovi, aby sám rozhodl, jak chce naložit se svým majetkem, což podporuje zásadu svobody vůle zůstavitele.

Výše povinného dílu závisí na tom, zda je nepominutelný dědic zletilý či nezletilý, jak upravuje ustanovení § 1643 odst. 2 NOZ. Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí čtvrtina jeho zákonného dědického podílu. Nezletilému je poskytována vyšší míra ochrany, proto nezletilému nepominutelnému dědici náleží alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. Dle předchozí právní úpravy musel zletilý nepominutelný dědic dostat alespoň tolik, kolik by byla jedna polovina jeho zákonného dědického podílu. Nezletilému nepominutelnému dědici náleželo tolik, kolik by činil jeho celý zákonný dědický podíl.⁵³

Pro porovnání, v Německu zákon nerozlišuje mezi zletilým nebo nezletilým potomkem, nepominutelnému dědici náleží povinný díl ve výši 1/2 jeho zákonného dědického podílu.⁵⁴ Zajímavé je srovnání s francouzskou právní úpravou, která výše povinného dílu upravuje opačně proti naší právní úpravě. Naše právní úprava říká, jaká je výše povinného dílu, zatímco francouzská úprava říká, s jakou částí z pozůstalosti smí zůstavitel volně nakládat s ohledem zachování povinných dílů. Francouzský občanský zákoník v ustanovení § 913 říká, že zůstavitel smí volně pořídit o 1/2 z pozůstalosti, pokud má jedno dítě (druhá polovina patří tomuto dítěti), dále smí pořídit o 1/3 z pozůstalosti, pokud měl dvě děti (každé dítě dostane po 1/3), dále smí pořídit o 1/4 z pozůstalosti, pokud měl 3 a více dětí (zbylé tři čtvrtiny budou náležet těmto dětem poměrně).⁵⁵ Pokud se některé ze zůstavitelových nedožije jeho smrti, pak na jeho místo nastupují jeho potomci. Pokud zůstavitel nemá děti ani vnoučata, či další

---

⁵³ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 352.

⁵⁴ § 2303 Bürgerliches Gesetzbuch, *Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz in Zusammenarbeit.* Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf>.

⁵⁵ § 913 Code civil des français. *Production de droit.org, Institut Français d'Information Juridique.* Dostupné z: <http://codes.droit.org/CodV3/civil.pdf>.

potomky, pak je nepominutelným dědicem manžel zůstavitele (toto postavení neplatí pro partnerství francouzsky označovaná jako PACS, neboli partnerství homosexuálů).⁵⁶

Zpět k české právní úpravě a výši povinného dílu s ohledem na zletilost či nezletilost nepominutelného dědice. Co se týče zletilosti, tak zletilosti lze dosáhnout pouze jediným způsobem a to dosažením věku 18 let. Tím dojde zároveň k nabytí plné svéprávnosti, té lze dosáhnout i dříve než před dosažením věku 18 let (emancipací, uzavřením manželství). Vzhledem k výši povinného dílu, lze v odborných člancích nalézt tento názor: „*Povinný díl ve výši tří čtvrtin zákonného dědického podílu dle § 1643 odst. 2 věty první NOZ by měl být vztáhnut jen na nezletilého nepominutelného dědice, který nenabyl plné svéprávnosti. Není důvod favorizovat nezletilého dědice, který je plně svéprávný a v jeho statusovém postavení není žádný rozdíl oproti zletilému dědici.*”⁵⁷ S čímž nelze souhlasit, zákon přímo ustanovuje velikost povinného dílu vzhledem k (ne)zletilosti, bez ohledu na svéprávnost nepominutelného dědice. Stejný názor udává také komentář „*I nezletilý, který nabytí plnou svéprávnost v důsledku uzavření manželství nebo přiznáním svéprávnosti, má právo na stejně veliký povinný díl, jako nezletilý plně nesvéprávný, neboť rozhodujícím pro určení velikosti povinného dílu není kritérium svéprávnosti, nýbrž pouze kritérium (ne)zletilosti.*”⁵⁸

3.1 Podoba a vypořádání povinného dílu

Jak uvádí zákon nepominutelný dědic má právo na povinný díl, případně na jeho dorovnání (pokud byl nepominutelný dědic zkrácen na čisté hodnotě povinného dílu, má právo na jeho dorovnání). Jak je již výše zmíněno, nepominutelný dědic je věřitelem, který má vůči ostatním dědicům zůstavitele pohledávku. Ovšem nic nebrání tomu, aby byl nepominutelný dědic také dědicem ze závěti nebo dle zákonné dědické posloupnosti. Jak uvádí zákon, povinný díl

---

⁵⁶ Héritiers réservataires. *Testamento.fr* [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <https://testamento.fr/guides/cadre-legal/heritiers-reservataires>.

⁵⁷ DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 6, str. 15. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7gzpxgxzrgu&groupIndex=3&rowIndex=0>.

⁵⁸ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 405.

může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat pro nepominutelného dědice zcela nezatížen.

Pokud je tedy povinný díl ponechán v podobě dědického podílu, pak nepominutelný dědic není věřitelem, ale dědicem zůstavitele, tudíž je také účastníkem řízení o pozůstalosti. K nařízením zůstavitele (doložení času, podmínkám), která by omezovala povinný díl, se nepřihlíží, tedy povinný díl ani nesmí být zatížen závazky, například povinností uhradit dluhy, právem stavby, věcnými břemeny, služebnostmi.⁵⁹ Ale pokud, zůstavitel zůstavil nepominutelnému dědici více, než je jeho povinný díl, pak se tato nařízení vyplývající z pořízení pro případ smrti vztahují na tu část dědického podílu, která přesahuje hodnotu povinného dílu. Ke dni smrti zůstavitele tak bude nutné určit hodnotu nařízení, která má nepominutelný dědic splnit a tuto hodnotu odečíst od hodnoty dědického podílu, výsledná hodnota se porovná s hodnotou povinného dílu, pokud bude výsledná hodnota nižší než hodnota povinného dílu, pak bude mít nepominutelný dědic právo na doplnění povinného dílu.⁶⁰ Tato ustanovení o nezatížitelnosti povinného dílu se neuplatní, pokud nepominutelný dědic zemře před zůstavitelem nebo z jiného důvodu nebude dědit. Což vlastně znamená, že se k těmto nařízením bude přihlížet, takže mohou přejít na náhradníka, pokud jej zůstavitel určil nebo na dědice, kterému přiroste uvolněný dědický podíl. Ovšem zákon také dává možnost zůstaviteli, aby dal nepominutelnému dědici na výběr mezi dědickým podílem, který mu zanechává s omezením nebo mezi povinným dílem. Ovšem nutno podotknout, že takovouto možnost má nepominutelný dědic i bez zůstavitelovy vůle, jelikož se může vzdát dědictví a vyhradit si povinný díl.

Zůstavitel může obdobně zanechat povinný díl v podobě odkazu, který do výše hodnoty povinného dílu také nesmí být ničím zatížen. Jak již bylo zmíněno, pokud zůstavitel nepominutelnému dědici ustanoví dědický podíl nebo odkaz nižší hodnoty, než je hodnota jeho povinného dílu, tak má tento potomek nárok na doplnění hodnoty jeho povinného dílu.

První dva případy upravují situace, kdy zůstavitel sám určil vypořádání povinného dílu. Ale může dojít na situaci, kdy nepominutelný dědic bude

---

⁵⁹ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 353.

⁶⁰ Tamtéž.

zůstavitelem v porřízení pro případ smrti opominut, aniž by se jednalo o vydědění mlčky a po právu, pak mu zákon právo na povinný díl zaručuje jako pohledávku vůči dědicům zůstavitele ve formě peněžní částky rovnající se povinnému dílu. Vyrovnat povinný díl musí nejen zůstavitelovi dědici, ale také odkazovníci (případně také pododkazovníci, je-li jich), a to poměrně podle poměru čistých hodnot podílů nebo odkazů, které z pozůstalosti nabyli. Jde tedy o dělitelné plnění, tudíž nepominutelný dědic bude muset od každého z nich muset jeho díl, kterým má přispět k vyrovnání povinného dílu. Nedojde-li k dohodě mezi nepominutelným dědicem a dědici, pak pozůstalostní soud provede vypořádání povinného dílu usnesením dle ustanovení § 185 odst. 3 písm. b) ZŘS. K určení povinného dílu dojde právní mocí rozhodnutí o dědictví, obecnou lhůtou k plnění (tzv. pariční lhůta) jsou tři dny od právní moci rozhodnutí.⁶¹ Zákon dovoluje, aby soud povolil splacení povinného dílu ve splátkách, případně odklad splatnosti. Zákon k tomu uvádí několik podmínek, na straně dědiců k tomu musí být zvlášť závažné důvody (např. hodnota povinného dílu je příliš vysoká a s ohledem na poměry dědiců ji nelze v krátké době vyplatit najednou, zároveň v pozůstalosti nejsou prostředky, kterými by se dalo vyplacení pokrýt. Dále je třeba zvážit, zda lze na nepominutelném dědici rozumně považovat, aby na splátky přistoupil. Taková pohledávka se úročí ode dne, kdy byla původně splatná, úroky přiznává pozůstalostní soud stejně jako obecný soud. Hlavním důvodem, proč se dává přednost vyplacení povinného dílu v peněžní částce je, aby nedocházelo k vzniku nežádoucího spoluvlastnictví, ze kterého by v budoucnu mohly vznikat konflikty.

Mezi nepominutelným dědicem a dědici může také dojít k dohodě o odbytném nebo k dohodě o vypořádání povinného dílu. Obě tyto dohody lze uzavřít kdykoliv během řízení.⁶² Odbytné zákoník sice přesně nedefinuje, ale můžeme jej chápat jako částku, na které se nepominutelný dědic společně s dědici dohodnou, aniž by docházelo k výpočtu přesné částky povinného dílu. Odbytné také může spočívat v majetku z pozůstalosti nebo v jakémkoli plnění, na kterém se strany dohodnou.⁶³ Dohodu o odbytném musí schválit pozůstalostní soud. Dále

---

⁶¹ Ustanovení § 160 odst. 1, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

⁶² DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 6, str. 15. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7gzpxgxzrgu&groupIndex=3&rowIndex=0>.

⁶³ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 397.

Lze vypořádat povinný díl dohodou o vypořádání povinného dílu, dle které bude pohledávka nepominutelného dědice na úhradu povinného dílu ve výši, kterou lze z výsledků řízení o pozůstalosti již zjistit.⁶⁴ V rámci dohody o vypořádání povinného dílu, lze povinný díl vypořádat (stejně jako v dohodě o odbytném) v penězích, vydáním věci z pozůstalosti, či vydáním věci z majetku dědice, v této dohodě se výslovně uvede, že konkrétní věc se na nepominutelného dědice převádí. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma dohodami spočívá v tom, že v případě odbytného jeho hodnota nemusí odpovídat hodnotě povinného dílu. Podmínkou, kterou zákon ukládá je, že uzavřením těchto dohod nesmí dojít ke zkrácení práv dalších věřitelů, s ohledem na to je lepší vydat věc z pozůstalosti nepominutelnému dědici až, když jsou pohledávky věřitelů uspokojeny. Pokud dojde k dohodě, že nepominutelnému dědici bude předána věc, která je zapisována do veřejného seznamu, pak se nepominutelný dědic zapíše do veřejného seznamu přímo po zůstaviteli. Nepominutelnému dědici nemůže být vydána věc, kterou zůstavitel zůstavil jako odkaz pro odkazovníka.

3.2 Výpočet povinného dílu

Pokud nedojde k dohodě o odbytném, bude třeba určit výši povinného dílu. Aby bylo možné zjistit hodnotu povinného dílu, je nejprve nutné provést soupis a odhad pozůstalosti (dle § 1685 odst. 1 NOZ). Je možné, že soupis pozůstalosti již bude prováděn, jelikož některý z dědiců uplatnil právo výhrady soupisu, případně z jiného důvodu dle ustanovení § 1685 odst. 2. Účelem tohoto soupisu pozůstalosti je určit čistou hodnotu majetku v době smrti zůstavitele. Soud tedy buď nařídí a uskuteční soupis pozůstalosti v protokolu (dle § 1685 odst. 1 NOZ), nebo rozhodne o nahrazení soupisu pozůstalosti buď seznamem pozůstalostního majetku vypracovaným správcem pozůstalosti, nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku (dle § 1687 NOZ). Nepominutelný dědic má právo být přítomen soupisu pozůstalosti a činit připomínky či vznášet dotazy. Také bude mít právo se vyjádřit k seznamu pozůstalostního majetku vypracovaného správcem pozůstalosti, nebo společnému prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku. Ustanovení § 1686 odst. 2 NOZ říká, že pokud soud

---

⁶⁴ DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 6, str. 15. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7gzpxgxzrgu&groupIndex=3&rowIndex=0>.

nařídil soupis pro potřebu výpočtu povinného dílu, pak se náklady hradí z pozůstalosti a jdou poměrně k tíži všech dědiců i nepominutelného dědice, který má právo na povinný díl. Pokud by nebylo možné, aby náklady na pořízení soupisu byly hrazeny z pozůstalosti, pak soud uloží povinnost přispět poměrně na úhradu nákladů všem dědicům a nepominutelnému dědici.

Pravidla pro výpočet povinného dílu určují ustanovení § 1655 a § 1656 NOZ. Nejprve se majetek v pozůstalosti sepiše a odhadne se jeho hodnota ke dni úmrtí zůstavitele (v cenách obvyklých).

K pozůstalosti se připočítává vše, co se započítává nepominutelnému dědici na povinný díl (dle ustanovení § 1660 a § 1661 NOZ), dále by se měla připočítat i hodnota základního vybavení rodinné domácnosti, a to hodnota věcí zůstavitele v ní obsažených a polovina hodnoty věcí ze společného jmění manželů. Od dosažené hodnoty se odečtou dluhy zůstavitele a oceněná hodnota závad, které na majetku zůstavitele vázly již v době zůstavitelovi smrti (např. právo stavby, služebnosti).⁶⁵ Dále se odečtou náklady jako pohřební výlohy, náklady soupisu pozůstalosti a odhadu, které byly hrazené z pozůstalosti, případně náklady spojené s právem některých osob na zaopatření (další pasiva dle ustanovení § 171 odst. 2 ZŘS). Otázku výpočtu povinného dílu a hlavně položek, které se pro výpočet povinného dílu odečítají od hodnoty pozůstalosti, vyjadřuje judikát Nejvyššího soudu Československé republiky „*Při vyměrování povinného dílu jest odpočítati nejen dluhy a břemena, které důvodem svým sahají do zůstavitelova života, nýbrž i ty které vzešly po zůstavitelově smrti, zatížily pozůstalost a předcházejí svým pořadím nárok na povinný díl. Rozhodným pro výpočet čisté pozůstalosti jest sice den zůstavitelova úmrtí, ale veškeré až do vyplacení povinného dílu v pozůstalostním jmění nastalé změny jdou na účet nepominutelného dědice. Nepřísluší mu za mezidobí nárok na úroky, může však požadovati kladení účtů a jest účasten na zisku, ztrátě a výtěžcích pozůstalosti*“⁶⁶ Sluší se tedy odečítat nejen dluhy, které vznikly za zůstavitelova života, ale také ty, které vznikly po zůstavitelově smrti, jak je již výše zmíněno.

⁶⁵ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 390.

⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, ze dne 10. 2. 1925, sp. zn. R I 69/25, uveřejněné ve sbírce Vážný pod č. 4649.

Ustanovení § 1656 říká, že se nepřihlíží k odkazům a jiným závadám, které vznikají z pořízení pro případ smrti, to znamená, že se od hodnoty pozůstalosti neodečítá hodnota odkazů, které mají být vydány z pozůstalosti. Tudíž obvyklá cena odkazů z pozůstalosti je součástí hodnoty pozůstalosti.

Z výsledné hodnoty, která nám vzešla dle předchozích pravidel výpočtu, se bude nadále vycházet pro výpočet povinného dílu. Při výpočtu vyjdeme z počtu osob, které by dědily dle zákonné dědické posloupnosti v první zákonné dědické třídě. S ohledem na znění § 1645 NOZ, se při výpočtu povinného dílu hledí na toho, kdo se zřekl dědictví nebo povinného dílu, kdo je nezpůsobilý dědit, kdo byl vyděděn, jako by z dědického práva nebyl vyloučen. Dále by se mělo pro účel výpočtu povinného dílu přihlížet také k nepominutelnému dědici, který se práva na povinný díl nedomáhá. Což vyjadřuje zásadu *exheredatus partem facit ad minuendam* neboli *podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu*. Důvod této úpravy spočívá v tom, aby žádný nepominutelný dědic neměl prospěch z toho, že jiný nepominutelný dědic byl vyděděn. Zákoník tuto zásadu rozšířil i na další výše zmíněné případy (§ 1645).⁶⁷ Povinný díl se následně vypočítá dle výše, kterou zákoník upravuje a to - jedna čtvrtina zákonného dědického podílu pro zletilého nepominutelného dědice, tři čtvrtiny zákonného dědického podílu pro nezletilého nepominutelného dědice. Hodnota konkrétního povinného dílu se porovná s tím, co nepominutelný dědic má z pozůstalosti obdržet přímo (odkaz, pododkaz, podíl z pozůstalosti) a s tím, co se započítává na povinný díl takového nepominutelného dědice. Případný rozdíl musí být nepominutelnému dědici dorovnán.

Vzhledem k ustanovení § 1656 se nepominutelný dědic poměrně účastní na zisku a ztrátě pozůstalosti až do určení povinného dílu. Což také ovlivní výslednou hodnotu povinného dílu, dle toho, zda se majetek během řízení o pozůstalosti zhodnotí nebo naopak. Stejně tak by měl být nepominutelný dědic účasten toho, pokud se po skončení řízení o pozůstalosti zjistí, že zůstavitel měl další majetek.

---

⁶⁷ Důvodová zpráva NOZ.

3.3 Započtení na povinný díl

S důrazem na spravedlivé rozdělení majetku mezi dědice zůstavitele je v zákoně zakotveno započtení na povinný díl a na dědický podíl neboli kollace. Ustanovení § 1658 a § 1659 NOZ jsou společná pro započtení na povinný díl a pro započtení na dědický podíl. Smyslem je vyrovnat postavení dědiců s ohledem na dary, které zůstavitel ještě za svého života některým dědicům bezúplatně poskytl. Zákon uvádí, že započtení na povinný díl nebo na dědický podíl nezakládá povinnost něco vydat. Tedy dar, který některý z dědiců od zůstavitele ještě za jeho života přijal, není nutné do pozůstalosti nijak vracet, dělit se o něj ani jej peněžně vyrovnávat. Vyjma případu, jenž upravuje ustanovení § 2072 NOZ, kdy dárce může dar pro nevděk odvolat (za situace, kdy obdarovaný zůstaviteli ublížil úmyslně nebo z hrubé nedbalosti tak, že zjevně porušil dobré mravy.)⁶⁸ Obdarovaný (kdokoliv, nejen dědic) bude muset dar do pozůstalosti vrátit, pokud se tak zůstavitel dohodl s obdarovaným, nebo pokud vyhrál spor o vrácení daru a obdarovaný jej za života zůstavitele ještě nevrátil.

Zákon v ustanovení § 1659 uvádí, že při započtení se počítá hodnota toho, co bylo poskytnuto a co podléhá započtení, dle doby odevzdání. S ohledem na inflaci a možnost, že dar mohl být poskytnut například před 20 lety, by se pak jednalo o znatelný rozdíl. Soud má možnost v mimořádných případech rozhodnout jinak.

Samotné započtení na povinný díl upravují ustanovení § 1660 a § 1661 NOZ. Zákon samotné započtení na povinný díl rozděluje do tří variant, započtení na povinný díl dle § 1660 odst. 1, dle § 1660 odst. 2 a dle § 1661 NOZ.

*Na povinný díl se započte vše, co nepominutelný dědic z pozůstalosti skutečně nabyt odkazem nebo jiným zůstavitelovým opatřením (§ 1660 odst. 1 NOZ). Za povinný díl se započte vše, co nepominutelný dědic od zůstavitele skutečně obdržel (odkaz/pododkaz, dědický podíl - tedy, co obdržel od zůstavitele *mortis causa*).*

---

⁶⁸ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 399.

*Na povinný podíl potomka se započte i to, co nepominutelný dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí, ledaže zůstavitel přikáže, aby se započtení provedlo za delší dobu s tím, že při zápočtu se nepřihlíží k obvyklým darováním (§ 1660 odst. 2 NOZ). Bezplatné obdržení znamená, že nepominutelný dědic od zůstavitele přijal něco, za co zůstavitel nepožadoval protiplnění, zpravidla se bude jednat o darování, darovací smlouvu. Ovšem může se jednat i o kupní smlouvu (nebo směnu), pokud by šlo o tzv. dissimulované neboli zastřené právní jednání, za které by zůstavitel žádné protiplnění nežádal, případně jej odpustil. Pak by se toto bezúplatné právní jednání mělo posuzovat dle obsahu smlouvy, nikoliv dle jejího názvu, takže i takové darování může být započteno na povinný díl⁶⁹. Na povinný díl se nezapočítávají obvyklá darování, jako jsou dary k narozeninám, jmeninám, svatbě, promocím, narození dítěte či vánoční dárky. Jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ČR, *darování, které se má započíst na povinný díl (dříve dědický podíl) je takové darování, které nemá adekvátní protiplnění a svou hodnotou a povahou převyšuje majetkové a výdělkové poměry dárce, také je třeba při posuzování přihlídnout ke zvyklostem v rodině.*⁷⁰ Zákon stanoví, že se na povinný díl započtou pouze bezúplatná darování za poslední 3 roky před smrtí zůstavitele, pokud zůstavitel neurčí, že si přeje, aby se započtetlo za delší dobu. Jak uvádí důvodová zpráva, je možné, aby zůstavitel určil, že si nepřeje, aby došlo k započtení vůbec nebo za dobu kratší než jsou tři roky. Zákon dále uvádí, že na povinný díl se započte i to, co od zůstavitele obdržel jeho předek. Přestože tak zákon přímo nestanovuje, jedná o situaci, kdy potomek nastupuje právem reprezentace na místo svého předka, který nedědil. Jak plyne přímo z definice pojmu nepominutelný dědic - nepominutelným dědicem jsou děti zůstavitele, nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci, takže nepominutelnými dědici nemůže být najednou syn a vnuk zůstavitele, vždy pouze jeden z nich.⁷¹ Na povinný díl nelze započítat dar, který od zůstavitele obdržel potomek nepominutelného dědice, který sám nedědí.⁷²*

⁶⁹ Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 30.12.1997, sp. zn. 24 Co 315/97.

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002.

⁷¹ FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. str.452.

⁷² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 486/2016.

Na povinný díl potomka se započte to, co mu zůstavitel dal za svého života na úlevu v nákladech spojených se založením samostatné domácnosti, se založením manželského či obdobného soužití nebo s nástupem povolání či se započtem podnikání; na povinný díl se započte i to, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka. Stalo-li se tak dříve než v posledních třech letech před zůstavitelovou smrtí, provede se započtení, pokud zůstavitel neprojeví opačnou vůli (§ 1661 odst. 1 NOZ). Ustanovení tohoto paragrafu upravuje započtení na povinný díl toho, co zůstavitel dal nepominutelnému dědici (zákon sice hovoří o potomkovi, ale s ohledem na výklad důvodové zprávy se myslí nepominutelný dědic), tzv. do života nebo toho, co zůstavitel použil na úhradu dluhů zletilého potomka. Úleva v nákladech může znamenat příspěví na nájem, zapůjčení věci k podnikání, darování věna apod. Oproti předchozímu paragrafu, zde není omezení lhůtou, lze tedy započíst takovéto darování za celý život, pokud si zůstavitel nebude přát jinak. Odstavec druhý toho paragrafu opakuje zásadu uvedenou v § 1660 odst. 2, dle níž se potomku započte na povinný díl i to, co od zůstavitele dostal jeho předek, který nedědil. V tomto ustanovení ovšem zákon zvolil vyjádření „*na povinný díl se započte i to, co takto dostali od zůstavitele jeho rodiče, na jejichž místo vstupuje*“, není možné, aby potomek vstoupil v rámci jedno řízení o pozůstalosti na místo obou rodičů (muselo by jednat o incest).⁷³ Bylo by vhodné zvolit jiné znění tohoto ustanovení.

---

⁷³ FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 452.

4 Vydědění

Vydědění je přirozenou součástí dědického práva, slouží k vyvážení ochrany nepominutelných dědiců, která díky vydědění není absolutní. V souvislosti s vyděděním je vhodné připomenout, že občanský zákoník upravuje také vyloučení z dědického práva pro již výše zmíněnou dědickou nezpůsobilost. Rozdíl je v tom, že dědická nezpůsobilost neboli nehodnost nastává přímo ze zákona.⁷⁴ Zákoník upravuje čtyři důvody dědické nezpůsobilosti, kdy je dědici odejmuto dědické právo. Ovšem ve všech čtyřech důvodech se nejedná o vyloučení pouze nepominutelného dědice. Nepominutelný dědic, který je vyloučen z dědického práva pro nezpůsobilost, nemá nárok ani na povinný díl. Naproti tomu vydědit může zůstavitel pouze svého nepominutelného dědice. Vydědění neboli exheredace musí být učiněno přímo zůstavitelem, a lze jej učinit pouze za splnění daných podmínek.

Vydědění je projevem zůstavitelovy vůle, jehož cílem je nepominutelnému dědici odejmout právo na povinný díl. Jak již bylo několikrát zmíněno, vydědit lze pouze nepominutelného dědice a to jen ze zákonných důvodů. Vydědění je jakousi sankcí pro nepominutelného dědice za jeho závadné chování vůči zůstaviteli nebo vůči společnosti. Vyděděný potomek může být zbaven práva na povinný díl zcela nebo může být v tomto svém právu zkrácen, to znamená, že bude vyděděn jen částečně. Jak uvádí Šešina, lehce zavádějící může být znění zákona, jelikož zákon z počátku hovoří o vydědění jako o vyloučení nepominutelného dědice z jeho práva na povinný díl nebo o zkrácení tohoto práva, ovšem dále již mluví pouze o vydědění, z čehož by mohlo vyplývat, že nepominutelného dědice vyděděním vyloučíme jen z jeho práva na povinný díl, zatímco dědické právo by mu bylo ponecháno (svědčila-li by mu zákonná dědická posloupnost). V tu chvíli by vydědění jako takové postrádalo svůj význam. Cílem vydědění je, aby nepominutelný dědic po zůstaviteli nedědil, proto lze dovodit, že pokud se v zákoně hovoří o vydědění, je tím myšleno vyloučení nepominutelného dědice nejen z práva na povinný díl, nýbrž také vyloučení z dědického práva.⁷⁵

---

⁷⁴ ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 295.

⁷⁵ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří ; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 358.

FIALA se s tímto názorem ztotožňuje.⁷⁶ Otázkou je, zda bychom toto ustanovení neměli brát spíše kogentně, tedy tak, že vyděděním je nepominutelný dědic zbaven pouze svého práva na povinný díl. Jelikož zákon i v předchozích případech (viz např. zřeknutí se dědictví, odmítnutí dědictví) striktně odlišuje dědický podíl a povinný díl. Mohlo by tedy dojít k situaci, že zůstavitel vydědí svého nepominutelného dědice, čímž jej zbaví práva na povinný díl, ale nepořídí závět, pak by tento nepominutelný dědic mohl dědit dle zákonné dědické posloupnosti. Otázkou ale také je, jestli by takovýto postup nebyl proti vůli zůstavitele. Tím, že se mluví v § 1646 odst. 1 NOZ pouze o vyloučení z povinného dílu, ponechává zákonodárce prostor pro zohlednění specifik jednotlivých případů.⁷⁷ Nejvhodnější by tedy bylo, pokud by zůstavitel nepominutelného dědice nejen vydědil (sepsal prohlášení o vydědění), čímž by jej zbavil práva na povinný díl, a zároveň také sepsal pořízení pro případ smrti (sepsal závět), čímž by zůstavitel zajistil, aby nedošlo k žádným sporům a zároveň by bylo zajištěno dosažení jeho vůle.

Nová právní úprava přináší celkové rozšíření této problematiky, změnu pojmosloví, změny v některých důvodech vydědění a zavádí jeden zcela nový důvod vydědění a to vydědění zadluženého nebo marnotratného dědice. Nová právní úprava vychází ze zásady, že se vydědění nemá podporovat (*exheredationes non sunt adiuvandae*).⁷⁸

Jak uvádí i komentář, k vydědění může dojít za různých situací, které přímo upravuje zákon⁷⁹:

- nejjednodušší situací je, když zůstavitel výslovně vydědění nepominutelného dědice a zároveň v prohlášení o vydědění uvede konkrétní důvod vydědění,

---

⁷⁶ FIALA, Roman In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář. Praha: C.H. Beck, 2012. str. 415.

⁷⁷ HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 4, str. 5. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7grpxgxzv&groupIndex=0&rowIndex=0>.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 358.

- další možnou situací je, pokud zůstavitel nepominutelného dědice výslovně vydědí, aniž by uvedl konkrétní důvod vydědění, v této chvíli platí, že pokud se proti vyděděnému nepominutelnému dědici neprokáže důvod vydědění, pak mu náleží právo na povinný díl (§ 1648 NOZ),
- dále přichází v úvahu, že nedojde k výslovnému vydědění nepominutelného dědice zůstavitelem, ale zůstavitel svého potomka opomine v pořízení pro případ smrti a to tak, že pořídí o veškerém svém majetku, přičemž nepominutelnému dědici nezanechá nic, popřípadě méně než je jeho povinný díl, v tuto chvíli přichází v úvahu tři možnosti:
  - jde o vydědění učiněné mlčky a po právu, to znamená, že zůstavitel vydědění učinil nikoliv omylem (věděl o existenci svého nepominutelného dědice), zároveň musí být naplněn některý ze zákonných důvodů vydědění (§ 1651 odst. 2 NOZ), který je nutné následně nepominutelnému dědici dokázat,
  - zůstavitel v pořízení pro případ smrti nepominutelného dědice opomene, stejně jako v předchozím případě, ale nepominutelný dědic svým jednáním nenaplnil žádný z důvodů vydědění, pak má tento opomenutý nepominutelný dědic právo na povinný díl (§ 1651 odst. 1 NOZ),
  - poslední variantou, se kterou zákoník počítá je situace, kdy nepominutelný dědic prokáže, že jeho opomenutí zůstavitelem v pořízení pro případ smrti plyne pouze z nevědomosti zůstavitele o existenci nepominutelného dědice (§ 1652 NOZ), i v tomto případě bude mít nepominutelný dědic nárok na svůj povinný díl.

4.1 Důsledky vydědění

Pokud je nepominutelný dědic platně vyděděn, pak nemá nárok na povinný díl, pokud vyděděný nepominutelný dědic nepřežil zůstavitele, pak se důsledky vydědění na jeho potomky nevztahují. Ale pokud zůstavitele přežil, pak se důsledky vydědění vztahují i na potomky vyděděného. Pokud budeme na

vydědění nahlížet, jako je na něj nahlíženo v komentáři, pak bude vyděděný zbaven nejen práva na povinný díl, ale také svého dědického práva.

Nepominutelný dědic, který nemá právo na povinný díl, má právo na nutnou výživu, pokud se mu jí nedostává jinak a není se schopen se sám živit. Ovšem nesmí z pozůstalosti na nutnou výživu dostat více než by byl jeho povinný díl. Právo na nutnou výživu nemá ten, místo něhož dědí jeho potomci.

4.2 Prohlášení o vydědění

Předchozí název listina o vydědění, užívaný zákoníkem z roku 1964, nyní nahradilo označení prohlášení o vydědění. Prohlášení o vydědění je samostatným pořízením pro případ smrti. Toto právní jednání musí být provedeno osobně zůstavitelem, který je způsobilý pořídit pro případ smrti.

Požizovací nezpůsobilost (pořízení pro případ smrti) upravují ustanovení § 1525 - § 1528 NOZ. Zákon ji vyjadřuje negativně (nezpůsobilost), tedy říká, kdo není způsobilý pořizovat. Z čehož vyplývá, že poslední vůli (tedy i prohlášení o vydědění) smí pořídit pouze osoba plně svéprávná, osoba, která nedosáhla plné svéprávnosti kvůli nedostatku věku, smí pořídit prohlášení o vydědění, pokud dovršila věku 15 let, ale smí tak učinit jen formou veřejné listiny. Ti, kteří byli omezeni na svéprávnosti soudním rozhodnutím, mohou pořídit pouze v rámci svého omezení a jen formou veřejné listiny.⁸⁰ Zákoník také upravuje situaci, kdy osoba omezená ve svéprávnosti tak, že není způsobilá pořizovat, přesto smí pořídit v jakékoliv formě, pokud se uzdravila do té míry, že je schopná projevit vlastní vůli. Zákon tím upravuje dvě situace, první situaci, kdy se osoba omezená ve svéprávnosti zcela uzdravila a toto ustanovení jí dovoluje pořídit pro případ smrti, ačkoliv rozhodnutí soudu o navrácení svéprávnosti ještě nenabýlo právní moci. A druhý případ, kdy osoba omezená ve svéprávnosti má světlou chvíli, jasnou mysl, definovanou jako chvilkové uzdravení osob nemocných s poruchami vědomí. S tím ale vyvěrá problém dokazování, kdy bude nutné prokázat, že zůstavitel v danou chvíli byl způsobilý pořídit pro případ smrti a vyjádřit vlastní vůli.⁸¹ Omezení svéprávnosti je upraveno v § 55 - 65 NOZ. Omezit fyzické osobě

---

⁸⁰ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 285.

⁸¹ Důvodová zpráva NOZ.

svéprávnost lze pouze, hrozila-li by jí jinak závažná újma, a jestliže nestačí vzhledem k jejím zájmům mírnější a méně omezující opatření, například nápomoc při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti. Soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat.

Je třeba upozornit, že na pořízení prohlášení o vydědění se vztahují též obecná ustanovení o právním jednání. Právní jednání musí svým obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu. Jedná se o zdánlivé právní jednání, pokud chybí vůle jednajících osoby, nebyla-li zjevně projevena vážná vůle jednajících osoby, pro nesrozumitelnost nebo neurčitost nelze zjistit obsah právního jednání. Ke zdánlivému právnímu jednání se nepřihlíží.⁸²

Po rekodifikaci občanský zákoník nově obsahuje některá výkladová pravidla obsahu závěti, která jsou speciální ve vztahu k obecnému výkladu právních jednání. Závět je třeba podle nich vyložit vždy tak, aby bylo vyhověno vůli zůstavitele.⁸³ Obdobně můžeme toto výkladové pravidlo použít také pro prohlášení o vydědění.

4.2.1 Forma prohlášení o vydědění

Některým právním jednáním zákon předepisuje určitou formu. Pro učinění prohlášení o vydědění platí stejné požadavky na formu a způsob provedení jako pro pořízení závěti. Pro zrušení prohlášení o vydědění se také použijí obdobně ustanovení pro zrušení závěti. Formu závěti upravuje § 1532 a následující NOZ. Prohlášení o vydědění musí mít písemnou formu, není-li pořízeno s úlevami, může být pořízeno buď soukromou, nebo veřejnou listinou.

4.2.1.1 Sepsání formou soukromé listiny

Pořízení soukromou listinou lze provést dvěma způsoby, buď zůstavitel sám vlastní rukou sepíše a podepíše celé prohlášení o vydědění (forma holografní) nebo využije pro sepsání nějaké mechanické prostředky (počítač), případně obsah listiny někomu nadiktuje (forma alografní). Pokud zůstavitel listinu vlastnoručně

---

⁸² Ustanovení § 554, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸³ PSUTKA, Jindřich In BEDNÁŘ, Václav. *Nový občanský zákoník*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015. str. 49.

nepíše, musí ji pak podepsat před dvěma současně přítomnými svědky a výslovně prohlásit, že se jedná o pořízení pro případ smrti, oba svědci toto prohlášení také podepíší. Prohlášení zůstavitele musí být učiněno výslovně, libovolnými slovy, nikoliv však konkludentně, tedy nebude stačit například pokývání hlavou (*Projev vůle učiněný zůstavitelem při vyhotovování alografní závěti, podle kterého listina obsahuje jeho vůli, musí být učiněn výslovně; pouhé konkludentní vyjádření ke vzniku platné závěti nepostačuje*⁸⁴). Za podpis nelze považovat text, který neobsahuje označení zůstavitele jménem ani příjmením.⁸⁵ Přísnější podmínky jsou zákonem kladeny, pokud by alografní prohlášení o vydědění sepsala osoba nevidomá, případně osoba s jiným smyslovým postižením. Nevidomý zůstavitel, jemuž obsah listiny nemusí být tlumočen zvláštním způsobem, musí projevit svou vůli před třemi současně přítomnými svědky, listina musí být nahlas přečtena svědkem, který ji nepsal (to znamená, že ji smí sepsat buď jeden ze svědků, případně další osoba od svědků odlišná), zůstavitel před svědky výslovně potvrdí, že listina obsahuje jeho vůli. Zákon dále vyžaduje, aby v případě pořízení listiny osobou se smyslovým postižením (tedy i osobou nevidomou), která neumí číst a psát, tato listina obsahovala následující údaje:

- kdo listinu sepsal,
- kdo ji přečetl,
- jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho vůli⁸⁶,
- svědek zároveň ke svému podpisu na listině uvede, že jde o podpis svědka a připiše údaje, dle kterých lze určit jeho totožnost.

Takovou listinu podepíše i zůstavitel, nedokáže-li se podepsat, pak před dvěma svědky učiní namísto podpisu na listině rukou nebo jinak vlastní znamení, ke znamení jeden ze svědků připiše jméno zůstavitele.⁸⁷ Pokud zůstavitel není schopen učinit na listinu ani vlastní znamení, pak bude možné prohlášení o vydědění sepsat pouze formou veřejné listiny. Pro osoby se smyslovým

---

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 14.12.2011, sp. zn. 21 Cdo 3332/2009.

⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 31.3.2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008.

⁸⁶ Ustanovení § 1536 odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸⁷ Ustanovení § 563 odst. 1, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

postižením, které nemohou číst ani psát a obsah listiny jim musí být tlumočen zvláštním způsobem dorozumívání, který si sami zvolí, je postup pro sepsání alografního prohlášení o vydědění obdobné jako pro nevidomou osobu, které není třeba obsah listiny tlumočit zvláštním způsobem dorozumívání. Je ale kladen důraz na to, aby všichni svědci přítomni sepsání listiny ovládali zvolený způsob dorozumívání. Obsah listiny tlumočí jeden ze svědků, který listinu nesepisoval. V listině navíc musí být obsaženo, kdo obsah listiny tlumočil a jaký způsob dorozumívání byl zvolen.

Lze tedy stručně shrnout, že zákon dělí tři skupiny osob zdravotně postižených, co se týče pořízení závěti (v tomto případě prohlášení o vydědění):

- nevidomá osoba,
- osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst ani psát,
- osoba nevidomá nebo osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst ani psát a na rozdíl od dvou výše uvedených se není schopná sama podepsat, ani učinit místo podpisu vlastní znamení rukou nebo jinak.⁸⁸

4.2.1.2 Sepsání formou veřejné listiny

Kromě pořízení prohlášení o vydědění soukromou listinou je ještě možnost pořízení formou veřejné listiny, tedy formou notářského zápisu. Veřejná listina se vydává orgánem veřejné moci, v mezích jeho pravomoci a je-li nějaká skutečnost potvrzena ve veřejné listině, zakládá to vůči každému plný důkaz o osobě, která ji sepsala, o době pořízení, o skutečnostech, za kterých byla pořízena, není-li prokázán opak. Pokud veřejná listina obsahuje projev vůle při právním jednání, pak zakládá plný důkaz o takovém projevu vůle. Dle notářského řádu (zákon č. 358/1992 Sb.) jsou notáři povinni vést notářské zápisy s prohlášením o vydědění v Evidenci právních jednání pro případ smrti (stejně jako listiny *o závěti, dovětku, dědické smlouvě, prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická poslušnost, pozůstalosti nenabude, příkazání započtení na dědický podíl, není-li takové příkazání obsaženo v závěti, povolání správce pozůstalosti, není-li povolán*

---

⁸⁸ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 134.

v závěti, smlouvě o zřeknutí se dědického práva, zrušení těchto právních jednání.⁸⁹ Sepsání prohlášení o vydědění formou notářského zápisu má hned několik výhod oproti sepsání formou soukromé listiny. Notář je nezávislá a nestranná osoba, která zároveň odpovídá za správnost obsahu a má povinnost evidovat listinu v Evidenci právních jednání pro případ smrti, čímž je zaručeno, že listina se bude moci použít a zjistit její obsah v řízení o pozůstalosti, což u soukromých listin není zaručeno (vyjma případů, kdy je taková listina v notářské úschově). Náležitosti notářského zápisu jsou upraveny ustanoveními § 62 - § 69 notářského řádu.

Formou veřejné listiny musí prohlášení o vydědění poříditi osoba, která nedosáhla plné svéprávnosti pro nedostatek věku, dovršila minimálně 15 let. Dále osoba, která je omezená ve své svéprávnosti, ovšem jen v rozsahu svého omezení. Jak již bylo zmíněno výše také osoba nevidomá nebo osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst ani psát a není schopná se sama podepsat, ani učinit místo podpisu vlastní znamení rukou nebo jinak.

S účinností od 28. 2. 2017 došlo ke zrušení věty druhé § 1537 NOZ (která odkazovala na § 1535 NOZ), pro případ, že by závět formou veřejné listiny pořizovala osoba nevidomá nebo osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát. Současně byl také zrušen § 65 odst. 3 notářského řádu. S účinností těchto změn se sepsování notářských zápisů o závětech osob nevidomých nebo osob se smyslovým postižením, které nemohou číst nebo psát, bude řídit ustanoveními § 65 a násl. notářského řádu. Ustanovení § 1535 a 1536 NOZ se uplatní jen pro závěti sepsované ve formě soukromých listin.⁹⁰

4.2.1.3 Privilegované pořízení

Prohlášení o vydědění lze (jako závět) poříditi s úlevami (tzv. privilegované pořízení). Pořizování závěti s úlevami je oproti předchozí právní úpravě novinkou, inspirací k zavedení této právní úpravy byl nejen právní stav

---

⁸⁹ Ustanovení § 35b odst. 1, zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

⁹⁰ KITTEL, David. Novela NOZ a ZOK z pohledu notářské praxe. *Časopis Ad Notam*, 2017, č. 1, str. 10. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrg5pwc3s7gfpngxzrga&groupIndex=1&rowIndex=0>.

před rokem 1951, ale také některé zahraniční právní úpravy.⁹¹ Privilegované pořízení, zahrnuje nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života, kdy zůstavitel smí pořídit ústně před třemi současně přítomnými svědky (§ 1542 NOZ), dále může poslední vůli zaznamenat starosta obce za přítomnosti dvou svědků, pokud existuje důvodná obava, že by zůstavitel mohl zemřít dříve než by mohl pořídit prohlášení formou veřejné listiny (§ 1543 NOZ), dalším privilegovaným pořízením je pořízení sepsáním velitele letadla nebo námořního plavidla, za přítomnosti dvou svědků, má-li pro to zůstavitel vážný důvod (§ 1544 NOZ). Pořízení pro případ smrti vojáka může zaznamenat také velitel vojenské jednotky při účasti v ozbrojeném konfliktu nebo ve vojenských operacích (§ 1545 NOZ). Pořídil-li zůstavitel podle § 1543, § 1544, § 1545, pak se svědky podepsaný záznam, přečtený před zůstavitelem a jím potvrzen, považuje za veřejnou listinu. Pokud je porušena některá z formálních náležitostí, například chybí podpis svědka, nezpůsobuje tento nedostatek neplatnost takové listiny, ale již nemůže být považována za veřejnou listinu jako v předchozím případě.

Zákon klade také podmínky na svědky. Svědkem může být pouze osoba svéprávná, která je znalá jazyka popřípadě způsobu dorozumívání, ve kterém se projev vůle činí. Pro svědky závěti platí, že způsobilým svědkem není obecně ani dědic ani odkazovník, osoba dědici nebo odkazovníkovi blízká, zaměstnanec dědice nebo odkazovníka, vykonavatel závěti, její pisatel nebo předčítatel, popřípadě osoba, která působila při pořizování závěti jako tlumočník nebo úřední osoba.⁹² Pro svědky sepisování prohlášení o vydědění se výše zmíněné použije obdobně. U privilegovaného pořízení jsou na svědky kladeny nižší požadavky. V takovém případě může být svědkem i osoba, která nedosáhla patnáctého roku věku i osoba, která byla ve svéprávnosti omezena, pokud je způsobilá věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost takového pořízení.

---

⁹¹ PSUTKA, Jindřich In BEDNÁŘ, Václav. *Nový občanský zákoník*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015. str. 52.

⁹²Tamtéž, str. 51.

Prohlášení o vydědění nemusí být sepsáno jen v samostatné listině, může také nastat situace, že závět i prohlášení o vydědění budou sepsány na listině jedné.⁹³

4.2.2 Zrušení prohlášení o vydědění

Pro zrušení prohlášení o vydědění platí stejné podmínky jako pro zrušení závěti. Závět lze zrušit odvoláním nebo pořízením pozdější závěti. Odvolat závět, v tomto případě prohlášení o vydědění lze třemi způsoby:

- výslovně - pro výslovné odvolání se vyžaduje, aby právní jednání, kterým dojde k odvolání prohlášení o vydědění, bylo pořízeno stejnou formou, jako lze takové prohlášení pořídit (viz výše),
- mlčky - zůstavitel zničí listinu a všechny její stejnopisy, která obsahuje prohlášení o vydědění (pokud zůstavitel zničí pouze jednu listinu z několika stejnopisů, nejedná se o odvolání mlčky),
- vydáním prohlášení o vydědění - pokud bylo prohlášení o vydědění pořízeno formou veřejné listiny, pak dojde k odvolání při vydání notářem z evidence, listinu lze vydat pouze osobně zůstaviteli, který musí být o následcích vydání poučen. Svoboda a Klička ve své publikaci uvádí, že není vhodné sepsat prohlášení o vydědění a závět sepsat na jednu listinu ve formě notářské listiny, jelikož dle ustanovení § 101 notářského řádu lze vydat z notářské evidence pouze závět nebo dovětek, kvůli čemuž by pak tato listina nešla odvolat vydáním z notářské evidence. S tím ovšem nelze souhlasit, jelikož dle ustanovení § 90 odst. 2 notářského řádu, nelze za života zůstavitele vydat stejnopis notářského zápisu, který obsahuje právní jednání zůstavitele pro případ smrti, která uvádí ustanovení § 35b odst. 1 (ustanovení § 92 chybně odkazuje na ustanovení § 35a odst. 1). Z toho, že z těchto notářských zápisů nelze vydat stejnopis, lze usoudit, že těmto právním jednáním, které notářské zápisy obsahují, je zajištěna podobná ochrana jako závěti. S ohledem na ustanovení § 1649 odst. 1 NOZ, které říká, že prohlášení o vydědění lze pořídit, změnit a zrušit stejně jako závět,

---

⁹³ Dědické právo: Zákonné důvody vydědění. 2017, 25.5.2017, [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/vasi-notari/detail/239_383-dedicke-pravo-zakonne-duvody-k-vydedeni.

se lze domnívat, že výše zmíněné tvrzení, že taková listina by nešla odvolat je vykládáno příliš doslovně. Prohlášení o vydědění by mělo být vydáno a tím odvoláno stejně jako závět.

Prohlášení o vydědění lze zrušit sepsáním nového prohlášení o vydědění bez ohledu na formu pořízení předchozího prohlášení o vydědění. Pro zrušení závěti sepsáním nové závěti platí, že pozdější závět' ruší dřívější závět' v rozsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát. Z teoretického hlediska je možné pozdějším prohlášením o vydědění zrušit předchozí prohlášení o vydědění, ovšem z praktického hlediska pravděpodobně nebude tato možnost nijak zásadně využívána. Jelikož obsah závěti a prohlášení o vydědění je odlišný, sepsáním nového prohlášení o vydědění bude například možné změnit důvod vydědění, (pokud by důvod vydědění, který byl uveden v prvním prohlášení o vydědění již neexistoval a nebylo by pro něj možné vydědit a nepominutelný dědic se později dopustil dalšího jednání, které naplňuje jiný důvod vydědění). Sepsáním nového prohlášení o vydědění tedy dojde k zrušení původního prohlášení o vydědění. Případně by také mohlo dojít k tomu, že zůstavitel pozdějším prohlášením o vydědění vydědí některého ze svých nepominutelných dědiců, a v tomto prohlášení o vydědění výslovně uvede, že zároveň ruší předchozí prohlášení o vydědění, kterým vydědil jiného ze svých nepominutelných dědiců. S ohledem na to, že právní úprava neukládá zůstaviteli, aby pořízení pro případ smrti datoval, pak bude kolikrát nutné zjišťovat alespoň přibližnou dobu sepsání dle různých indicií (např. u závěti s ohledem na konkrétní věci, o kterých závět' hovoří, například v jedné závěti bude zůstavitel pořizovat o automobilu určité značky, v druhé závěti bude pořizovat o své chatě, s ohledem na to, že zůstavitel prodal zmíněné auto, aby si mohl pořídit chatu, pak je zřejmé, že druhá závět' byla zároveň závětí pozdější).

Těž lze zrušit pozdější prohlášení o vydědění a negovat zrušení předchozího prohlášení o vydědění, musí ovšem být zachována listina, která obsahuje původní prohlášení. Předchozí právní úprava takovouto obnovu staršího

prohlášení o vydědění nepovolovalo, obě prohlášení se pokládala za zrušená a zůstavitel musel pořídit znovu.⁹⁴

4.2.3 Důvod vydědění jako obsahová náležitost prohlášení o vydědění

Zásadní změnou oproti předchozí právní úpravě je, že nový zákoník nevyžaduje, aby zůstavitel v prohlášení o vydědění výslovně uváděl důvod vydědění. Dle předchozí právní úpravy znamenalo neuvedení důvodu vydědění neplatnost listiny o vydědění. Důvodová zpráva tuto změnu vysvětluje tak, že zůstavitel i vyděděný ví, co je důvodem vydědění a není cílem vydědění, aby byl vyděděný nepominutelný dědic zostuzen, proto není třeba důvod vydědění výslovně uvádět. Například vydědění z důvodu spáchání závažného trestného činu, který již upadl v zapomenutí. Navíc trest byl již řádně odpykán, došlo k nápravě vyděděného, který následně vede řádný život a po několika letech by mělo dojít k odhalení tohoto činu širšímu okruhu osob, mohlo by pak dojít k nežádoucím sociálním dopadům na vyděděného.⁹⁵ Ovšem uvedení důvodu vydědění v prohlášení o vydědění je poměrně žádoucí, jelikož se tím předejde dokazování důvodu vydědění. Takové dokazování může být značně komplikované, obzvláště pokud nebude žádnému z blízkých důvod vydědění znám, popřípadě pokud od sepsání prohlášení o vydědění uplyne delší doba. Zůstavitel tím riskuje, že pokud nebude důvod vydědění prokázán a potomek své vydědění neuzná, že bude vydědění neplatné. Vhodné je, pokud zůstavitel důvod vydědění i více rozvede, právě proto, aby se předešlo zbytečným sporům o platnost vydědění. Tedy nejen uvést, že potomka vyděďuje pro dědickou nezpůsobilost, ale například přímo uvede, že přistihnul svého syna, jak se snažil zničit jeho závěť, popíše, kdy se tak stalo, že společně s ním to viděl také jeho soused, který to může případně dosvědčit. Také je možné, pokud by si zůstavitel nepřál, aby bylo s důvodem vydědění nepominutelného dědice seznámeno více osob, ale zároveň, aby bylo dostatečně zajištěno, že důvod vydědění bude prokázán, pak jej nemusí výslovně uvádět přímo v prohlášení o vydědění, ale lze tento důvod vydědění sepsat na soukromou listinu, kterou následně svěří příteli,

---

⁹⁴ ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 288.

⁹⁵ Tamtéž, str. 295.

vykonavateli závěti, advokátovi nebo notáři s tím, že listina má být zveřejněna, pokud by vyděděný potomek odporoval vydědění.⁹⁶ Pokud se zůstavitel rozhodne důvod vydědění uvést, není nutné, aby přímo užil slova „vyděduji“ ani přesného znění zákona, je ale třeba, aby bylo zřejmé, že se jedná o prohlášení o vydědění, kdo je zůstavitelem, kdo má být vyděděn a o jaký důvod vydědění se jedná, pokud bude uveden.⁹⁷

S uvedením důvodu také souvisí samostatná existence důvodu vydědění. Předchozí právní úprava vyžadovala, aby důvod vydědění existoval již při pořízení listiny o vydědění, nebylo možné, aby zůstavitel vydědil nepominutelného dědice předběžně. To znamená, že nepominutelného dědice nešlo vydědit pro případ, že by v budoucnu naplnil některý z důvodů vydědění, přestože bylo s ohledem na styl a způsob života nepominutelného dědice zcela zřejmé, že k naplnění důvodu vydědění dojde.⁹⁸ Nová právní úprava podmíněné vydědění sice výslovně neupravuje, ale ani jej nevylučuje. Z důvodové zprávy lze dovodit, že podle nové právní úpravy k vydědění dojde, bude-li exheredační důvod existovat, jak v době pořízení prohlášení o vydědění, tak i bude-li existovat až v době smrti zůstavitele.⁹⁹

4.2.4 Listiny o vydědění sepsané před účinností NOZ

Z praktického hlediska je třeba se vypořádat s tím, jak bude naloženo nyní s listinami o vydědění, které byly sepsány podle předchozí právní úpravy, tedy listiny sepsané před 1. 1. 2014. Listiny, které byly platné s ohledem na důvod vydědění podle předchozí právní úpravy, by měly být platné i nadále, přestože došlo ke změně právní úpravy (co se týče důvodů vydědění z větší části, nedošlo k toliko zásadním změnám). S ohledem na zachování důvěry v právo, protože zůstavitel jednal v důvěře v platný právní řád, měla by být zachována platnost těchto listin i nadále. Stejně tak, je třeba se vypořádat s tím, že předchozí právní úprava dovozovala zůstaviteli vztáhnout vydědění i na potomky vyděděného bez

---

⁹⁶ ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 295.

⁹⁷ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, 2013. str. 92.

⁹⁸ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. s. 97.

⁹⁹ ŠEŠÍNA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 359.

ohledu na to, zda zůstavitele vyděděný přežije nebo ne. Pokud tak zůstavitel učinil a vyděděný potomek zůstavitele přežil, pak se účinky vydědění vztáhnou i potomky vyděděného, stejně jako je tomu dle aktuální právní úpravy. Problém nastane, pokud zůstavitel účinky vydědění vztáhnul i na potomky vyděděného, ten ale zůstavitele nepřežije, pak by dne aktuální právní úpravy se na tyto potomky vyděděného účinky vztahovat neměly a dochází k rozporu. Šešina se v komentáři příklání k variantě té, že by měla mít přednost vůle zůstavitele.¹⁰⁰

Přechodná a závěrečná ustanovení upravují v § 3072 NOZ platnost prohlášení o vydědění „*zemřel-li zůstavitel po dni nabytí účinnosti tohoto zákona a odporuje-li jeho prohlášení o vydědění právním předpisům účinným v době, kdy bylo učiněno, považuje se za platné, vyhovuje-li tomuto zákonu.*” Například pokud zůstavitel sepíše listinu o vydědění dle předchozí právní úpravy, ale zapomene v ní uvést důvod vydědění, dle předchozí právní úpravy by to znamenalo neplatnost takové listiny, ovšem pokud tento zůstavitel zemře až po účinnosti NOZ, pak se bude tato listina považovat za platnou, jelikož nová právní úprava uvedení důvodu vydědění nevyžaduje.

4.3 Postavení potomků vyděděného

Ke změně došlo také ohledně postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice. Pokud jde o případ, kdy je nepominutelný dědic vyděděn pro některý důvod dle § 1646, pak zákon rozlišuje dvě situace a to sice variantu, že vyděděný přežije zůstavitele a situaci, kdy vyděděný nepřežije zůstavitele.

Potomci vyděděného nepominutelného dědice, který přežil zůstavitele, nedědí, toto pravidlo vychází přímo ze zákona, bez zůstavitelova přičinění. Smyslem této úpravy je, zabránit tomu, aby fakticky neměl vyděděný potomek žádný přístup k majetku zůstavitele a to ani jako správce jmění nezletilého (svého potomka). Ovšem, pokud by zůstavitel chtěl, aby byl vyděděn skutečně jen jeho potomek, musí výslovně určit, že si nepřeje, aby se vydědění dotklo potomků vyděděného (pokud jej vyděděný přežije), čehož docílí například tak, že je v závěti ustanoví dědici. Tato koncepce může být kritizována z toho pohledu, že

---

¹⁰⁰ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 362.

automaticky vylučuje potomky nepominutelného dědice, kteří se ale nijak neprovinili.¹⁰¹

Když se vyděděný nepominutelný dědic nedožije smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí, vyjma těch, kteří budou sami vyloučeni z dědického práva.

Zvláštní úpravu má § 1647 NOZ, který upravuje jeden z důvodů vydědění - zadluženost a marnotratnost nepominutelného dědice. Tento důvod vydědění je založen na obavě, že potomkům nepominutelného dědice nebude zachován povinný díl. Aby bylo možné vydědit pro tento důvod, je nutné, aby zůstavitel povinný díl, který by vyděděnému jinak náležel, zůstavil jeho dětem, není-li jich, pak jejich dalším potomkům.

4.4 Zákonné důvody vydědění

Zákon udává 4 základní důvody vydědění - vydědění nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi, vydědění nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl, vydědění nepominutelného dědice, který byl odsouzen za trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze a vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život. Dále je možné vydědit nepominutelného dědice z důvodu dědické nezpůsobilosti, to znamená, že i když u dědice nastala zákonná nezpůsobilost dědit, zůstavitel přesto přistoupil ještě k vydědění. Výsledkem toho bude, že na takového nepominutelného dědice budeme nahlížet jako na vyděděného nepominutelného dědice. Což bude důležité během pozůstalostního řízení, kdy nebude nutné řešit, zda zůstavitel odpustil nepominutelnému dědici jednání, které zapříčinilo jeho dědickou nezpůsobilost.¹⁰² Nově je dále možné vydědit takového nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Seznam důvodů vydědění je taxativní, nelze jej nijak doplňovat ani rozšiřovat.

---

¹⁰¹ HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 4, str. 5. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgzpwc3s7grpxgxzv&groupIndex=0&rowIndex=0>.

¹⁰² KELBLOVÁ, Hana In JANKŮ, Martin. *Nové občanské právo v kostce: (stručný úvod)*. V Praze: C.H. Beck, 2014. str. 101.

Co se týče srovnání s předchozí právní úpravou, velké změny se dostalo úpravě důvodu vydědění pro spáchání trestného činu a došlo k novému zavedení vydědění pro zadluženost nebo marnotratnost nepominutelného dědice.

4.4.1 Vydědění nepominutelného dědice, který zůstaviteli neposkytl potřebnou pomoc v nouzi

Předchozí právní úprava tento důvod vydědění upravovala takto „v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech”¹⁰³. Dnes je tento důvod vydědění uveden v § 1646 odst. 1 písm. a) „zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi.” Co se týče změny, došlo především jen ke změně formulační, kdy dnešní právní úprava je méně kazuistická, nově je upravena více obecně. Nicméně pojem pomoc v nouzi zahrne předchozí znění pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech. Zároveň došlo k vypuštění nutnosti rozporu s dobrými mravy, přesto je nutné i nadále hodnotit s ohledem na ustálené dobré mravy, jelikož důvod vydědění a to nejen tento hodnotíme objektivně (v daném čase, místě, s přihlédnutím ke všem okolnostem a povaze konkrétního případu), společným vodítkem jsou právě ustálené dobré mravy ve společnosti, které nám napomáhají při výkladu¹⁰⁴. Jelikož rekonstrukcí nedošlo k zásadním změnám tohoto důvodu vydědění, lze i nadále užívat dosavadní judikaturu.

Stěžejní je určit, co vše bude spadat do pojmu nouze. Stavem nouze je nejen výše zmíněná nemoc nebo stáří a s tím spojená neschopnost zůstavitele se sám postarat o své základní potřeby po fyzické stránce, do čehož lze zahrnout i nakoupení potravin, návštěvu lékaře, kterou by zůstavitel sám svými vlastními silami bez pomoci nezvládl. Za nouzi lze označit také některé životní situace, které mohou nastat, a jsou náročné hlavně psychicky, jako úmrtí někoho blízkého, opět to může být nemoc, živelní pohroma, kdy zůstavitel v takové chvíli potřebuje především psychickou podporu. Ovšem může jít také o materiální nouzi, chudobu, ve které se může zůstavitel ocitnout.

---

¹⁰³ Ustanovení § 469a odst. 1 písm. a) zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník..

¹⁰⁴ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, 2013. str. 89.

Zákon výslovně uvádí, že se má jednat o potřebnou pomoc v nouzi. To, zda je pomoc potřebná bude nutné hodnotit objektivně, jelikož subjektivní názory na potřebnost pomoci by se mohly poměrně zásadně lišit. Rozhodující v tomto ohledu bude posuzovat nemohoucnost a neschopnost zůstavitele, pro kterou bude odkázán na pomoc jiného. Zůstavitel nemůže svého syna vydědit pro neposkytnutí pomoci v nouzi, pokud bude na syna rozzlobený, že jej nemá čas vozit k lékaři pokaždé vozem, aniž by nebyl zůstavitel schopen se k lékaři dopravit bez problému sám.

Dále je nutné zkoumat, zda nepominutelný dědic o potřebnosti pomoci zůstaviteli vůbec věděl a především, zda je sám schopen takovou pomoc poskytnout nebo jinak zajistit. Tyto skutečnosti je třeba hodnotit z objektivního hlediska. Nelze spravedlivě požadovat pomoc po potomkovi, který se sám nachází v obdobné situaci, případně pro jiné překážky nemůže takovou pomoc poskytnout (například pokud jejich bydliště dělí velká vzdálenost). Pak je třeba ovšem posoudit, zda je nepominutelný dědic schopen zajistit zůstaviteli potřebnou pomoc i jiným způsobem. Dejme tomu, že nepominutelný dědic pro vzdálenost či nedostatek času nemůže se zůstavitelem osobně zajistit některé záležitosti, které zůstavitel sám nezvládne, ale pro tyto případy domluví souseda zůstavitele, případně zajistí pečovatele apod.

V neposlední řadě je důležité, aby zůstavitel potřebnou pomoc v nouzi od potomka neodmítl. Pokud by zůstavitel nabízenou pomoc od potomka odmítl a následně potomka vydědil pro neposkytnutí pomoci v nouzi, nejednalo by se o platné vydědění.

Všechny okolnosti vydědění pro neposkytnutí potřebné pomoci shrnul Nejvyšší soud takto *„pro platnost vydědění z důvodu uvedeného v § 469a odst. 1 písm. a) obč. zák. (nyní podle § 1646 odst. 1 písm a) NOZ) je nezbytné, aby se zůstavitel ocitl v situaci, kdy pro zdravotní či jiné potíže nastalé v důsledku onemocnění či věku, případně pro potíže způsobené jinými okolnostmi (např. přírodní katastrofou, požárem, povodní) potřebuje pomoc; kdy není schopen sám si, bez cizí pomoci, obstarat své základní životní potřeby (zdravotní, hygienické aj.). Současně musí jít o situaci, kdy o uvedené potřeby zůstavitele není postaráno jinak; kdy potomek má reálnou možnost zůstaviteli potřebnou pomoc poskytnout a*

kdy zůstavitel potomkem nabídnutou pomoc neodmítne. Neposkytnutí pomoci zůstaviteli ze strany potomka přitom musí odporovat dobrým mravům.“¹⁰⁵

4.4.2 Vydědění nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevoval opravdový zájem, jaký by projevoval měl

Předchozí právní úprava vyjadřovala tento důvod vydědění takto „Zůstavitel může vydědit potomka, jestliže o zůstavitele trvale neprojevoje opravdový zájem, který by jako potomek projevoval měl.“¹⁰⁶ Oproti předchozí právní úpravě tedy nedošlo k téměř k žádné změně znění, dnešní právní úprava zní „Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který o zůstavitele neprojevoje opravdový zájem, jaký by projevoval měl.“ Vzhledem k téměř shodnému znění je možné výklad, posuzování důvodnosti a intenzity hodnotit stejně jako za účinnosti předchozí právní úpravy, včetně užití judikatury.

Je nutné posoudit, zda zájem potomka o zůstavitele odpovídá zájmu, který se od potomka očekává, ať již početností, formou i dle zvyklostí v dané rodině.¹⁰⁷ Projevovaný zájem bude třeba posuzovat tedy nejen podle objektivního hlediska, ale též dle konkrétního případu, dle sociálního statusu rodiny, náboženského vyznání, zvyklostí dané rodiny. V praxi může být tento problém hůře uchopitelný, jelikož představy každého o opravdovém zájmu potomka se mohou razantně lišit.

Důležitá je také skutečnost, zda zůstavitel má vůbec zájem na tom, aby se stýkal se svým potomkem a reálně mu umožnil projevoování zájmu.¹⁰⁸ *Je-li skutečnost, že potomek neprojevoval o zůstavitele opravdový zájem, důsledkem toho, že zůstavitel neprojevoval zájem o svého potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.*¹⁰⁹ K odůvodnění tohoto rozhodnutí soud uvedl, že je to často nezájem rodiče o dítě, který je příčinou nezájmu dítěte o rodiče, proto by takové vydědění bylo v rozporu s dobrými mravy. Tím také upozorňuje na možnou situaci, kdy nepominutelný dědic ani nemusí vědět, že je zůstavitel jeho přímým příbuzným.

¹⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 16.7.2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.

¹⁰⁶ Ustanovení § 469a odst. 1 písm. b), zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁷ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014. st. 12.

¹⁰⁸ Rozsudek Krajského soudu České Budějovice, ze dne 9.8.1996, sp. zn. 6 Co 10/96.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 20.11.2009, sp. zn.21 Cdo 3992/2008.

Podstatná je opravdovost projevovaného zájmu, nesmí se jednat o předstíraný zájem, který by potomek účelně udržoval, aby mu z něj plynul prospěch bez ohledu na zájmy zůstavitele. Jak říká rozhodnutí Nejvyššího soudu *i návrh na zahájení řízení o zbavení způsobilosti zůstavitele k právním úkonům* (dnes svéprávnost), *je-li podán jeho potomkem nikoliv v úmyslu chránit zůstavitelovy zájmy, může být, s ohledem na konkrétní okolnosti případu, kvalifikován jako chování neodpovídající řádnému chování potomka k rodiči, tedy chování odůvodňující vydědění vy smyslu ustanovení § 469a odst. 1 písm. b) občanského zákoníku* (dnes § 1646 odst. 1 písm. b).¹¹⁰ Ovšem prokazování a popírání těchto skutečností může být velmi náročné.

Jednání potomka, které splní podmínky tohoto důvodu vydědění, nemusí vždy spočívat pouze v pasivitě nepominutelného dědice, judikatura dovodila, že se tento důvod vydědění může být také spatřován v chování, kterým potomek sice o zůstavitele zájem projevuje, ovšem způsobem neodpovídajícím řádnému chování potomka k rodiči (prarodiči atd.), tj. např. způsobem trvale překračujícím zásady společenské slušnosti.¹¹¹

Přestože nová právní úprava vynechala ze svého znění, že nezájem musí být trvalého rázu, přesto bude třeba i nadále vyžadovat pro platnost tohoto důvodu jistou stálost nezájmu. Ojedinelé vynechání návštěvy či opomenutí nemůže být důvodem pro vydědění.

4.4.3 Vydědění nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze

Zde dochází k zásadní změně oproti předchozí právní úpravě. Občanský zákoník z roku 1964 zakotvoval jako důvod vydědění *odsouzení nepominutelného dědice pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně 1 roku*. Nutno upozornit, že bez rozlišení, zda jde o odnětí svobody podmíněné či nepodmíněné, což byla poměrně přísná úprava.¹¹² Kvůli nerozlišení podmíněného či nepodmíněného odnětí svobody a takto nízce nastavené minimální hranici

¹¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 24.9.2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.

¹¹² PSUTKA, Jindřich In BEDNÁŘ, Václav. *Nový občanský zákoník*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015. str. 59.

trestu bylo možné vydědit potomka i z takových důvodů jako je rvačka v hospodě, posprejování zdi, protiprávní kopírování kompaktních disků porušující autorská práva apod.¹¹³ Nejen, že se nemuselo jednat o nikterak závažné trestné činy, ale zároveň v nich ani není spatřován zásadní zásah do rodinných vztahů, do vztahu zůstavitele a potomka. Pravděpodobně i toto bylo jedním z důvodů, proč nová právní úprava ustoupila od takového vymezení trestní sazby. Dále také inspirování se legislativou ostatních evropských zemí, kde není obvyklé, aby byl důvod vydědění spojován se stanovením sazby trestu. Ostatní evropské země zpravidla volí obecné definování skutkové podstaty, která se k důvodu vydědění váže, navíc tyto skutkové podstaty zpravidla spočívají na rodinných vazbách, rodinné cti a apod.¹¹⁴ Jak uvádí důvodová zpráva NOZ právní úprava se vrací k myšlence morální taxace, podmínka spáchání trestného činu svědčící o zvrhlé povaze pachatele umožňuje od sebe odlišit trestné činy, které si sankci dědického práva zaslouhují bez ohledu na trestní sazbu a uložený trest.¹¹⁵

Ovšem pozitivní na předchozí právní úpravě tohoto důvodu vydědění bylo, že v praxi představoval nejméně potíží, protože byl sepsán jasně, bez neurčitých pojmů. Důvodnost vydědění se prokazovala pomocí pravomocného odsuzujícího rozsudku.

Dnes zní změněný důvod pro vydědění takto: „*Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze.*” Aby mohl zůstavitel platně vydědit pro tento důvod vydědění, je třeba splnit dvě podmínky, první podmínkou je odsouzení zůstavitelova potomka pro trestný čin a druhou podmínkou je, aby tento čin, pro který byl potomek odsouzen svědčil o jeho zvrhlé povaze. Důležitý rozdíl oproti předchozí právní úpravě je v tom, že zákon nyní z právní úpravy vypouští a nevyžaduje, aby se jednalo pouze o úmyslný trestný čin. Úmyslné spáchání trestného činu je jednou z forem zavinění. Forma zavinění vyjadřuje vnitřní (psychický) vztah pachatele k jednání a jeho následkům v době spáchání činu. Trestní zákoník rozlišuje zavinění úmyslné a nedbalostní. S ohledem na splnění

---

¹¹³ ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 294.

¹¹⁴ Důvodová zpráva NOZ.

¹¹⁵ Tamtéž.

podmínky *spáchání za okolností svědčících o zvrhlé povaze pachatele* je pravděpodobné, že se bude většinou, ne-li vždy, jednat o trestný čin spáchaný úmyslně. S ohledem na znění tohoto důvodu vydědění, lze říci, že pro tento důvod vydědění smí být vyděděn pouze zletilý potomek, jelikož jak zákon výslovně uvádí, lze vydědit toho, kdo byl odsouzen pro trestný čin, být odsouzen za trestný čin může být pouze osoba zletilá (zákon o soudnictví ve věcech mládeže nehovoří o trestném činu, ale o provinění mladistvého).

Otázkou dále zůstává, jaké trestné činy lze zahrnout pod označení, že *byly spáchány za okolností svědčících o zvrhlé povaze pachatele*, jestliže nemáme žádné další bližší určení ohledně druhu trestu, případně délky trestu. Trestní zákoník také nijak dál neupravuje, jaké skutkové podstaty trestného činu by měly spadat pod takový trestný čin. Je třeba se tedy vydat jinou cestou. Slovo zvrhlé znamená něco zvráceného, úchylného, perverzního, surového, brutálního, zrůdného, nelidského, sadistického.¹¹⁶ Zcela určitě se tedy bude jednat o trestný čin, který se bude přičít obecné morálce a dobrým mravům natolik, aby byla patrná zvrhlost tohoto činu. Nejen, že je třeba trestný čin hodnotit z pohledu morálního, ale také je důležité, zda má spáchání trestného činu nějaký dopad na zůstavitelovu čest nebo na čest jeho rodiny, aby měl důvod pro sankcionování potomka vyděděním.¹¹⁷ Vzhledem k tomu, že záleží pouze na vůli zůstavitele, zda takového nepominutelného dědice vydědí, z čehož můžeme usuzovat, že zákonodárce neměl v úmyslu zakotvit tento důvod vydědění pro nějaké obecné porušení zákona, ale dává zůstaviteli možnost se sám dle vlastního uvážení rozhodnout, zda se ho trestný čin spáchaný jeho nepominutelným dědicem natolik dotýká, aby svého potomka vydědil. Takový trestný čin se může, ale nemusí dotýkat přímo zůstavitele či jeho rodiny jako předmětů tohoto trestného činu (rozdílnost § 1481 NOZ, kdy úmyslné spáchání trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu způsobí dědickou nezpůsobilost, čímž dojde k vyloučení takového nepominutelného dědice z dědického práva přímo ze zákona bez ohledu na zůstavitelovu vůli). Z toho lze dovodit, že takový trestný čin by se měl přímo dotýkat zůstavitelovy cti nebo důstojnosti a vážnosti jeho rodiny. Zůstaviteli takové jednání potomka může způsobit potupu, zostuzení, ponížení,

¹¹⁶ KLÉGR, Aleš. *Tezaurus jazyka českého: slovník českých slov a frází souznačných, blízkých a příbuzných*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. str. 496.

¹¹⁷ Důvodová zpráva NOZ.

hanbu. Cílem asi není sankcionovat samotné spáchání trestného činu, jako je tomu u dědické nezpůsobilosti, ale spíše následek spáchání trestného činu, kterým je potupa pro rodinu, tedy i zůstavitele pachatele trestného činu. Smyslem tohoto důvodu vydědění je dát možnost zůstaviteli sankcionovat nepominutelného dědice pro trestný čin, který se jej přímo dotýká, což může být s ohledem na poměry v jednotlivých rodinách poměrně rozdílné. Spáchaný trestný čin bude třeba v tomto ohledu posuzovat nejen obecně, ale vůči rodině pachatele a zůstavitele. Jak uvádí důvodová zpráva NOZ, *důvodem pro vydědění nemůže být krádež odsouzeného potomka, pokud zůstavitel byl sám odsouzen jako recidivista za opakované krádeže.*¹¹⁸ V takovém případě nemůže být řeč o ztrátě důstojnosti rodiny. S tím také vyvstává otázka, zda bude nutné posuzovat to, jestli se takový trestný čin vůbec dostal v obecnou známost. Může se také stát, že se spáchání trestného činu podaří utajit pouze v blízkém rodinném kruhu, pak by ovšem takovýto spáchaný trestný čin spáchaný jeho nepominutelným dědicem zůstaviteli neubíral na jeho cti. Dále je také otázkou, zda by mělo mít nějaký vliv na vydědění, že odsouzenému nepominutelnému dědici bude udělena milost či vyhlášena amnestie (rozhodnutí o hromadném prominutí trestu spojené se zahlazením odsouzení pro trestný čin, pro který byl trest uložen), která se na něj bude vztahovat. Dle mého názoru by takováto skutečnost neměla mít vliv na platnost vydědění (protože ke spáchání a odsouzení již došlo).

Důvodová zpráva dále uvádí jako příklady trestných činů spáchaných za okolností svědčících o zvrhlé povaze pachatele chladnokrevnou loupež, vraždu, znásilnění, utýrání zůstavitelova zvířete). Komentář uvádí, že tento důvod vydědění bude zřejmě naplněn, zpravidla pokud se bude jednat o úmyslný trestný čin zejména, pokud byl spáchán na osobě, která má být zvláště chráněna (např. těhotná žena, dítě mladší 15 let) nebo pokud byl spáchán zvláště surovým nebo trýznivým způsobem či z jiné zavrženíhodné pohnutky.¹¹⁹ Dále by jako vodítko k určení těchto trestných činů vedoucích k vydědění mohly posloužit některé skutečnosti, které trestní zákoník nazývá přitěžujícími okolnostmi, ke kterým soud v trestním řízení přihlédne.¹²⁰ Přitěžující skutečnosti upravuje trestní zákoník v §

---

¹¹⁸ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 357.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 361.

¹²⁰ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: C.H. Beck, 2014. str.14.

42. Vybrané přitěžující okolnosti, které by pravděpodobně mohly být určující ohledně zvrácené povahy, jsou následující - pokud pachatel:

- spáchal trestný čin s rozmyslem nebo po předchozím uvážení,
- spáchal trestný čin ze ziskuchtivosti, z pomsty, z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvlášť zavrženíhodné pohnutky,
- spáchal trestný čin surovým nebo trýznivým způsobem, zákeřně, se zvláštní lstí nebo jiným obdobným způsobem,
- spáchal trestný čin využívaje něčí nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti,
- spáchal trestný čin vůči osobě podílející se na záchraně života a zdraví nebo na ochraně majetku,
- spáchal trestný čin ke škodě dítěte, osoby blízké, těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí,
- spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace.¹²¹

Pravděpodobně bychom pod tento důvod vydědění mohli zařadit některé z těchto skutkových podstat například z Hlavy I. TrZ Trestné činy proti životu a zdraví (např. § 140 TrZ Vražda, § 149 Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, § 159 TrZ Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy), z Hlavy II. TrZ konkrétně Trestné činy proti svobodě (např. § 168 TrZ Obchodování s lidmi, § 170 TrZ Zbavení osobní svobody), trestné činy z Hlavy III. TrZ Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (např. § 185 TrZ Znásilnění, § 187 TrZ Pohlavní zneužití), poté Trestné činy proti lidskosti. Dále také například trestné činy jako § 198 TrZ Týrání svěřené osoby, § 200 TrZ Únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou, § 311 TrZ Teroristický útok, § 312 TrZ Teror a podobně.

Přestože obecně je možné říci určitá vodítka, která by měla pomoci při určení skutkové podstaty, je bezesporu, že vždy bude nutné posuzovat konkrétní případ samostatně podle všech okolností, za kterých byl spáchán a podobně.

---

¹²¹ Ustanovení § 42, zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Nelze obecně říci, že všechny vraždy budou automaticky vypovídat o zvrhlé povaze pachatele. Bohužel s ohledem na velkou změnu tohoto důvodu vydědění pro spáchání trestného činu není možné používat judikaturu, která existuje k předchozí právní úpravě.

Je třeba zdůraznit, že nepominutelný dědic, který spáchal takovýto čin (například zvlášť surovým způsobem zavraždil těhotnou ženu), nemusí být vyděděn, pokud tak zůstavitel výslovně neučiní (vyjma vydědění mlčky a po právu, viz výše).

Stejně jako v předchozí právní úpravě i nyní platí vázanost soudu rozhodnutím příslušných orgánů, zda byl spáchán trestný čin.¹²² Pokud tedy dojde k vydědění nepominutelného dědice, pozůstalostní soud se bude řídit předloženým pravomocným rozsudkem, dle kterého bude muset posoudit, zda jsou naplněny podmínky důvodu vydědění. Výrok ani odůvodnění rozsudku určitě nebudou obsahovat informace o tom, zda trestný čin byl spáchán za okolností svědčících o zvrhlé povaze pachatele, to bude úkolem pozůstalostního soudu, aby tak posoudil. Jelikož aktuálně je NOZ účinný poměrně krátkou dobu a jak uvádí některé zdroje pro ucelení judikatury a získání alespoň rámcového určení podmínky *spáchání TČ za okolností svědčících o zvrhlé povaze pachatele* bude třeba několikaleté judikátní činnosti¹²³, pravděpodobně málo kdy dokáže pozůstalostní soud s jistotou říci, zda tato podmínka bude splněna. V případě sporu půjde otázku právní a bude třeba postupovat dle § 170 ZŘS - postup v případě sporných skutečností. Prokazování splnění této podmínky důvodu vydědění bude jistě velmi obtížné. Takže přesněji ukáže až praxe, konkrétně judikatura vyšších soudů, jaké trestné činy budeme moci pod tento důvod vydědění zařadit.

---

¹²² Ustanovení § 135 odst.1 OSŘ: „Soud je vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postizitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal, jakož i rozhodnutím o osobním stavu; soud však není vázán rozhodnutím v blokovém řízení.“

¹²³ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014. str.14.

4.4.4 Vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život

Vydědění nepominutelného dědice, který vede trvale nezřízený život, není oproti předchozí právní úpravě nijak změněno, proto i u tohoto důvodu vydědění lze říci, že výklad i posuzování důvodnosti a intenzity naplňující pojem nezřízený život by se neměl nijak měnit.

Za nezřízený život lze považovat takové chování jedince, které je odlišné od běžných společenských představ toho, jaký život by měl člověk vést. Může se jednat také o odchylky obvyklého způsobu života, které zpravidla ohrožují nejen nepominutelného dědice samotné, ale také jeho rodinu.

Podstatnou podmínkou je trvalost vedení takového života, důvodem existence tohoto důvodu vydědění je obava, že nepominutelným dědicem nabytý majetek po zůstaviteli *prohýří* právě pro styl svého života, což odporuje jedné z hlavních zásad dědictví a to zásada zachování hodnot.

Do těchto odchylek můžeme zařadit například závislost na užívání alkoholu, drog, hraní hazardních her (gamblerství). Ale také neplacení výživného. Vyhýbání se trvalému zaměstnání, zadlužování se bez reálné možnosti své dluhy splácet. Následkem alkoholismu a užívání drog, dochází také často ke ztrátě zaměstnání, následné finanční nouzi, což může vést ke zmíněnému půjčování finančních prostředků a nezřídka také k obstarávání si finančních prostředků protiprávním způsobem, krádežemi a podobně.

Podmínky pro platnost vydědění pro tento důvod shrnuje rozhodnutí Nejvyššího soudu „*Za vedení nezřízeného života ve smyslu ustanovení § 469a odst. 1 písm. d) obč. zák. (dnes § 1646 odst. 1 písm. d) lze označit takové chování, které evidentně vybočuje z rámce obecné představy o chování v souladu s dobrými mravy. O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuálnosti (tedy nikoliv jen nahodilost či ojedinělost) a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné*

*očekávat návrh k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinou společnosti.*¹²⁴

4.4.5 Vydědění nepominutelného dědice, který je dědicky nezpůsobilý

Nová právní úprava umožňuje vydědit nepominutelného dědice s odkazem na jeho nezpůsobilost dědit. Zůstavitel tedy smí sepsat prohlášení o vydědění s odkazem na to, že se jeho nepominutelný dědic dopustil některého jednání, které způsobuje dědickou nezpůsobilost, kterou upravuje § 1481 NOZ. To, že zůstavitel svého potomka vydědí kvůli jeho dědické nezpůsobilosti, může být stvrzením toho, že zůstavitel tento čin, který dědickou nezpůsobilost způsobil, svému potomkovi neodpustil.

Právní úprava uvádí 4 důvody pro dědickou nezpůsobilost, jedná se o spáchání činu, který má povahu úmyslného trestného činu, proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu (i proti registrovanému partneru), dále pokud se dědic dopustil zavrženíhodného činu, kterým negativně ovlivňoval zůstavitele při pořízení pro případ smrti (například jej donutil sepsat poslední vůli nebo naopak jejímu sepsání zabránil), případně utajil pořízení pro případ smrti nebo jej zfalšoval či zničil. Důvodem dědické nezpůsobilosti je také rozvod pro domácí násilí manžela, zemře-li zůstavitel v průběhu řízení o rozvod manželství, které bylo zahájeno na jeho návrh právě z důvodu domácího násilí manžela. Posledním důvodem dědické nezpůsobilosti je zbavení rodičovské odpovědnosti pro její zneužívání nebo pro závažné zanedbávání rodičovské odpovědnosti.

Ovšem důvodem pro vydědění nemohou být všechny tyto důvody pro dědickou nezpůsobilost, jelikož vydědit lze pouze nepominutelného dědice. Nepominutelný dědic může být tedy vyděděn pro dědickou nezpůsobilost pouze pro první dva důvody dědické nezpůsobilosti (protiprávní čin spáchaný vůči taxativnímu výčtu osob a zavrženíhodný čin spáchaný vůči pořízení pro případ smrti zůstavitele). Další dva důvody dědické nezpůsobilosti se zde nemohou uplatit, protože manžel ani rodič nejsou nepominutelnými dědici.

---

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 24.11.2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.

S ohledem na postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice je v rozporu ustanovení § 1483¹²⁵, které upravuje dědickou nezpůsobilost a ustanovení § 1646 odst. 2. společně s § ustanovením 1646 odst. 3¹²⁶, které upravují dědickou nezpůsobilost jako jeden z důvodů vyděděného a postavení potomků vyděděného. První zmíněný paragraf říká, že potomci vyloučeného pro dědickou nezpůsobilost, který přežil zůstavitele, nastupují při zákonné dědické posloupnosti na místo vyloučeného. Druhé zmíněné ustanovení říká, že v případě vyděděného je to opačně, potomek vyděděného, který přežil zůstavitele, nedědí. Komentáře se v této otázce rozcházejí, podle Šešiny by měl mít přednost § 1646 odst. 3¹²⁷, podle Svobody by naopak mělo mít přednost ustanovení § 1483¹²⁸. S ohledem na koncepci právní úpravy bych se spíše přikláběla k variantě podle Šešiny. Navíc na nepominutelného dědice, který byl vyděděn pro dědickou nezpůsobilost, budeme nahlížet jako na vyděděného nepominutelného dědice, i proto by se měla mít přednost úprava o postavení potomků vyděděného.

4.4.6 Vydědění nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl

Tento nově zavedený důvod vydědění upravuje situaci, kdy nepominutelný dědic je tak zadlužený nebo si počíná tak marnotratně, kvůli čemuž je vyvolána obava, že nebude naplněn účel dědění, který vyjadřuje základní zásada dědického práva, tedy zásada zachování hodnot do budoucna. Zachováním hodnot do budoucna je myšleno zachování hodnot pro další potomky. Přestože tento důvod vydědění nebyl upraven v předchozím občanském zákoníku z roku 1964, tak se v českém právním řádu nejedná o úplnou novinku, protože tento důvod byl upraven

---

¹²⁵ Ustanovení § 1483 NOZ zní: „Potomek toho, kdo je vyloučen z dědického práva, nastupuje při zákonné dědické posloupnosti na jeho místo, i když vyloučený přežije zůstavitele. To neplatí v případě stanoveném v § 1482 odst. 1.“

¹²⁶ Ustanovení § 1646 odst. 3 NOZ zní: „Přežije-li vyděděný potomek zůstavitele, nedědí ani potomci vyděděného potomka, ledaže zůstavitel projeví jinou vůli. Nedožije-li se vyděděný potomek smrti zůstavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučeni z práva dědického.“

¹²⁷ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 362.

¹²⁸ SVOBODA, Jiří In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2012. str. 422.

v OZO (konkrétně v § 773¹²⁹). Tento důvod vydědění je označován jako *exhereditatio bona mente facta* neboli vydědění v dobrém úmyslu.¹³⁰

Aby mohl zůstavitel vydědit nepominutelného dědice pro tento důvod, musí být splněny dvě podmínky. Zaprvé nepominutelný dědic musí být zadlužen nebo si počínat tak marnotratně, kvůli čemuž bude obava, aby se jeho povinný díl zachoval pro jeho potomky, zadruhé zůstavitel musí zanechat povinný díl vyděděného nepominutelného dědice pro jeho děti, není-li jich pak pro další potomky. Vzhledem k tomu, že je na zůstaviteli, zda nepominutelného dědice vydědí, bude nejprve na jeho zvážení, zda vůbec jsou takové podmínky splněny. Zůstavitel navíc může uplatnit za života získané zkušenosti s chováním nepominutelného dědice a může vědět, jak tento hospodaří se svými penězi a majetkem, zůstavitel tak může očekávat, že se tak nepominutelný dědic bude chovat i nadále (tedy po smrti zůstavitele).¹³¹ Zůstaviteli by tedy již v době sepsání prohlášení o vydědění měl mít důvod k vydědění, to znamená, že již tou dobou by se nepominutelný dědic měl chovat tak (být marnotratný, být zadlužen), aby zde byla důvodnost obavy, že povinný díl nebude zachován do budoucna. Problém může nastat, pokud zůstavitel bude mít jakousi zkreslenou představu o majetkových poměrech svého potomka. Takže může dojít i k situaci, kdy zůstavitel pro zadluženost vydědí potomka, který ve skutečnosti může být pouze obyčejným dlužníkem, který řádně svůj dluh splácí, aniž by byl důvod pro vydědění. Pak dojde ke sporu o platnost vydědění a nepominutelný dědic bude odkázán, aby podal žalobu o neplatnost vydědění¹³² S ohledem na zkušenost zůstavitele se svým dítětem, nebo potomkem může také nastat taková situace, že v době sepsání prohlášení o vydědění nebude důvod vydědění zatím tak zřejmý, přesto zůstavitel může předpokládat, že do budoucna může dojít ke zhoršení, v tom případě bude splnění podmínky zachováno, pokud v době smrti bude vyděděný nepominutelný dědic značně zadlužen nebo bude marnotratný.¹³³ V

---

¹²⁹ „Je-li při velmi zadluženém nebo marnotratném nepominutelném dědici pravděpodobná obava, že by povinný díl, který mu přináleží, byl zcela nebo z největší části pro jeho děti ztracen, může mu býti zůstavitelem povinný díl odňat, ale jen tak, že bude zůstaven dětem tohoto nepominutelného dědice.”

¹³⁰ Důvodová zpráva NOZ.

¹³¹ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 365.

¹³² Ustanovení § 1673 odst. 2, zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹³³ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 366.

takové situaci se jedná o tzv. podmíněčné vydědění, které zákon nijak neupravuje, ale ani nevylučuje, tato možnost je dovozována v důvodové zprávě. S tím vyvstává i otázka, jak by se postupovalo, pokud by v době sepsání prohlášení o vydědění byly podmínky pro vydědění splněny, ovšem v době smrti zůstavitele by již nepřetržovaly, došlo by k napravení marnotratného dědice nebo ke splacení, popřípadě k výraznému snížení dluhu dědice. Pokud v tomto případě důvod odpadl, tak se lze domnívat, že by vyděděný nepominutelný dědic měl mít právo na povinný díl, jelikož pokud došlo k odpadnutí důvodu vydědění, tedy dědic není ani zadlužený ani marnotratný, pak zároveň není důvod k obavě, že by povinný díl nebyl zachován dalším potomkům. V takovém případě by bylo také příhodné brát zřetel na dobu mezi sepsáním prohlášení o vydědění a dobu úmrtí zůstavitele, pokud je dělí několik let a důvod vydědění odezněl, pak je pravděpodobně bezesporu, aby takové vydědění bylo neplatné. Z výše zmíněného lze vyvodit, že důležitější je, jaké jsou skutečnosti v době smrti zůstavitele než v době porřízení prohlášení o vydědění.

K tomu, aby byla splněna podmínka zadlužení dědice, nebude postačovat pouze fakt, že dědic má dluh. Jak již plyne ze zákonného znění, nepominutelný dědic musí být zadlužen natolik, aby kvůli tomu existovala obava, že nezachová povinný díl svým potomkům (mohl by jej uplatnit pro splacení svého dluhu nebo by mu mohl být zabaven). Bude třeba posoudit míru zadlužení nepominutelného dědice vždy dle konkrétního případu. Je třeba si uvědomit, že majetkové poměry se v rodinách velmi liší, dluh např. 500.000 Kč může být pro někoho likvidační, zatímco pro jiného člověka s ohledem na jeho majetek a měsíční výdělek není taková částka nijak závažná a bez problému svůj dluh zvládá splácet. Není tedy vhodné se pouze držet toho, zda dluh nepominutelného dědice existuje, ani není možné určit výši dluhu, od které by se dalo říci, že je podmínka splněna. Je proto třeba brát zřetel na finanční poměry konkrétního nepominutelného dědice, který byl vyděděn. Blíže ukáže opět judikatura, jak a podle čeho přesně se bude určovat, zda bude splněna podmínka zadluženosti dědice.

Marnotratnost je složeninou dvou slov - slova marný neboli zbytečný a slova utrácet, synonymy je rozhazovačnost, hýřivost, nehospodárnost. Marnotratným je tedy ten, kdo utrácí značné finanční prostředky za něco, co nezbytně nepotřebuje. Aby byla naplněna tato podmínka vydědění, není nutné,

aby u nepominutelného dědice došlo k nějakým znatným ztrátám na majetku. Marnotratnost může například spočívat v závislosti na alkoholu, užívání psychotropních látek nebo hráček závislosti či v chorobném nakupování nepotřebných věcí.¹³⁴ Ovšem i v tomto případě bude nutné hodnotit marnotratnost individuálně s ohledem na majetkové poměry vyděděného nepominutelného dědice. Finanční situace jednotlivých rodin je velmi odlišná, co v jedné rodině může být běžnými výdaji, může být jinde již marnotratností. Například tzv. *žítí nad standard* tímto označením je třeba chápat situaci, kdy si člověk dopřává nad míru nějaké zboží případně služby, aniž by si je mohl dovolit. Proto ani nyní nelze určit například měsíční hranici výdajů pro jedince, od které by se již dalo mluvit o marnotratnosti.

Tento důvod vydědění od ostatních důvodů odlišný pro nemožnost rozšířit vydědění na potomky vyděděného nepominutelného dědice. Je přímo zákonnou podmínkou, že se vydědění nesmí rozšířit na potomky vyděděného. Vydědění z tohoto důvodu bude splňovat podmínky pouze, pokud povinný díl vyděděné nepominutelného dědice zůstavitel zůstaví (ponechá) jeho dětem, není-li jich, tak jejich potomkům. Pokud není dětí vyděděného nepominutelného dědice, nastupují jejich potomci a v tom případě se uplatní postup jako v ustanovení § 1635 odst. 2 (první třída dědiců, princip reprezentace podle kmenů) - „*Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti, totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.*”¹³⁵ Takže všem dětem vyděděného nepominutelného dědice musí být společně ponechán celý povinný díl nepominutelného dědice, s tím, že každému z nich připadne stejný podíl. Podíl z povinného dílu nepřisluší tomu, kdo se zřekl dědictví, odmítl jej, tomu kdo je nezpůsobilý dědit, ani tomu kdo byl zůstavitelem také vyděděn, zároveň pokud některé dítě vyděděného nepominutelného dědice nepřežilo zůstavitele, mají nárok na část povinného dílu jeho potomci, má-li jich, ovšem nemá-li žádné další potomky, pak tato část povinného dílu přiroste ostatním dětem vyděděného nepominutelného dědice rovnoměrně. Zůstavitel může zůstavení povinného dílu vyděděného nepominutelného dědice vyjádřit buď obecně tak, že povinný díl ponechává pro potomky vyděděného nepominutelného dědice nebo je může uvést přímo tím, že

---

¹³⁴ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 367.

¹³⁵Tamtéž.

je vyjmenuje. Žádoucí je, pokud zůstavitel určí, jak má být povinný díl vyplacen. Je zde několik možností, může určit dědicům, aby provedli výplatu tohoto povinného dílu oprávněným potomkům v penězích, dále jim může zřídit odkazy, případně určit konkrétní věc z pozůstalosti, případně povinný díl vyjádřit zlomkem či procentem z pozůstalosti¹³⁶, viz výše vypořádání povinného dílu. Tito potomci mohou dostat více z pozůstalosti, než činí povinný díl vyděděného nepominutelného dědice, nesmí ale dostat méně.

Nastane-li situace, že vyděděný nepominutelný dědic nemá v době smrti zůstavitele žádné děti ani jiné další potomky, pak bude vydědění pro zadluženost nebo jeho marnotratnost neplatné. Leda by takovýto nepominutelný dědic splňoval jiný důvod vydědění, pokud ne, pak je vydědění neplatné a nepominutelný dědic má nárok na povinný díl. Ještě může nastat taková situace, že zůstavitel vydědí nepominutelného dědice, ale nezůstává potomkům povinný díl jeho dětem či potomkům, přestože by tak učinit měl, aby došlo ke splnění druhé podmínky tohoto důvodu pro vydědění. Takové vydědění bude opět neplatné, v tom případě bude mít takto neplatně vyděděný nepominutelný dědic právo na svůj povinný díl.

4.5 Vydědění zletilého a nezletilého potomka

Vydědit lze zletilého i nezletilého nepominutelného dědice. Při vydědění nezletilého ovšem bude třeba zkoumat, zda se potomek choval způsobem uvedeným v § 1646 odst. 1 písm. a), b), d), při posouzení důvodnosti vydědění dle písm. c) bude třeba vycházet z pravomocného rozsudku rozhodnutí soudu a také posoudit, zda okolnosti, za kterých byl čin páčán, svědčí o zvrhlé povaze nepominutelného dědice], popř. i v § 1647, ale též uvážit, zda s ohledem na věk vyděděného, jeho rozumové schopnosti a volní vlastnosti od něho bylo možno chování vylučující vydědění požadovat.¹³⁷ Přestože výše uvedení rozhodnutí soudu uvádí možnost vydědit nezletilého nepominutelného dědice pro důvod vydědění uvedený v ustanovení § 1646 odst. c, jak je zmíněno již výše u důvodu vydědění pro spáchání trestného činu, by tento důvod vydědění s ohledem na jeho znění pravděpodobně neměl být uplatněn na vydědění nezletilého, jelikož

¹³⁶ ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 367.

¹³⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně, ze dne 13.11.1998, sp. zn. 18 Co 310/98.

nezletilý nemůže být odsouzen za spáchání trestného činu (trestní odpovědnost mladistvých upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže), tento zákon hovoří o provinění mladistvého, nikoli o trestném činu.

4.6 Negativní závěť

Zákoník dává zůstaviteli také možnost vyloučit některé dědice, kteří by jinak dědili dle zákonné dědické posloupnosti. Hovoří se o tzv. negativní závěti. Kdy zůstavitel smí prohlásit, že si nepřeje, aby některý ze zákonných dědiců po něm dědil. Do takového prohlášení ani nemusí uvádět důvod svého rozhodnutí. Lze tak vyloučit například rodiče, prarodiče či sourozence zůstavitele a dále. Místo vyloučené osoby budou dědit další dědici, dle zákonné dědické posloupnosti. Lze takto vyloučit také nepominutelného dědice, ovšem nelze takto zasáhnout jeho právo na povinný díl.¹³⁸ Negativní závěť upravuje § 1649, čímž byla úprava zařazena do oddílu vydědění, přestože o vydědění jako takové se nejedná, důvodem takového zařazení je pravděpodobně pouze podobnost těchto dvou institutů.

4.7 Spor o platnost vydědění a neplatné vydědění

Spory, které mohou nastat mezi dědici, upravují § 1672 a § 1673 odst. 1 NOZ. Jde o spory, které vznikají mezi dědici ze závěti, z dědické smlouvy nebo ze zákona. Ustanovení § 1673 odst. 2 upravuje řešení sporů o vydědění. Jelikož dle nové právní úpravy není zůstavitel povinen v prohlášení o vydědění uvádět důvod vydědění, rozděluje zákon spor o platnost vydědění na dvě situace, a to případ, kdy je důvod vydědění uveden a případ, kdy důvod vydědění není uveden. Rozdíl spočívá v tom, kdo je v daném případě odkázán k podání žaloby o platnost vydědění tedy, kdo je aktivně legitimován k jejímu podání (ten zároveň ve sporu nese důkazní břemeno).

Jestliže je důvod vydědění v prohlášení o vydědění uveden a vyděděný tento důvod neuzná a tvrdí, že je vyděděn neprávem, pak bude odkázán, aby podal žalobu o neplatnost vydědění. Podle výsledku buď bude platnost vydědění potvrzena, vyděděný spor prohraje a nárok na povinný díl mít nebude nebo soud

---

¹³⁸ELIÁŠ, Karel In ELIÁŠ, Karel a kol I. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 294.

uzná vydědění za neplatné, vyděděný vyhraje tento spor a nárok na povinný díl mu náležet bude.

Pokud ale zůstavitel důvod vydědění neuvedl a vyděděný neuzná, že byl vyděděn po právu, pak se odkáže k podání žaloby o platnost vydědění ten, kdo má dědit na jeho místě, tedy komu má připadnout dědictví nebo dědický podíl, který by jinak připadl vyděděnému (za situace, že na vydědění bude pohlížet jako komentář, jako na zbavení práva na povinný díl, ale také vyloučení z dědického práva). Navíc tento nese důkazní břemeno a musí dokázat důvod vydědění proti nepominutelnému dědici. Pokud bude ve sporu uznáno vydědění za platné, pak vyděděný nepominutelný dědic nebude mít nárok na povinný díl, ovšem pokud vydědění bude uznáno za neplatné, pak bude mít vyděděný nárok na povinný díl.

Dále je zde také možnost vydědění mlčky a po právu, tento případ se bude posuzovat stejně jako výše uvedené výslovné vydědění bez uvedení důvodu. Tedy proti nepominutelnému dědici, kterého zůstavitel v pořízení pro případ smrti opomenul, bude muset podat žalobu o platnost vydědění ten, kdo dědí místo něj.

Zákon uvádí, že k podání žaloby o platnost dle § 1673 odst. 2 NOZ je odkázán ten, kdo dědí místo vyděděného, s ohledem na § 1653 NOZ („*Byl-li nepominutelný dědic zkrácen nebo opominut, přispějí dědici i odkazovníci k vyrovnání jeho práva poměrně.*”) by měli být k podání žaloby odkázáni všichni, kteří mají takto přispět, aby se rozsudek vztahoval na všechny¹³⁹ (platí za situace, že na vydědění bude pohlížet jako komentář, jako na zbavení práva na povinný díl, ale také vyloučení z dědického práva). Obdobně tomu bude v případě, když vyděděný, který tvrdí, že je vyděděn neprávem, bude odkázán na podání žaloby, na straně žalovaného by měli vystupovat všichni ti, kteří by v případě prohry měli přispívat na povinný díl.

---

¹³⁹ŠEŠINA, Martin In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. str. 443.

5 Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo uceleně popsat novou právní úpravu institutů povinný díl, nepominutelný dědic a vydědění a upozornit na nejdůležitější změny, které po rekodifikaci nastaly. Troufám si tvrdit, že stanovený cíl jsem splnila a práce poskytne ucelený výklad o této problematice.

Jak jsem uvedla již v úvodu, při vypracování jsem vycházela především z textu zákona č. 89/2012 Sb., důvodové zprávy k němu, komentářů, odborné literatury, odborných časopisů a judikatury.

Vlastní text práce je rozčleněn do tří hlavních kapitol, tyto kapitoly se dle potřeby dále dělí na podkapitoly, případně i tyto podkapitoly jsou dále členěny.

V první kapitole, která pojednává o nepominutelném dědici, jsem vysvětlila pojem nepominutelného dědice, dále jsem vysvětlila, jak se postavení nepominutelného dědice změnilo oproti předchozí právní úpravě (kdy dle předchozí právní úpravy nepominutelný dědic odpovídal také za dluhy zůstavitele a měl postavení jako jeden z dědiců, dle dnešní právní úpravy má zvláštní postavení jako věřitel). Dále jsem podrobně rozebrala, kdo má vlastně postavení nepominutelného dědice, tedy nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci. S odkazem na tuto definici jsem se dále zabírala tím, kdo je vlastně dítětem, od čehož jsem se dostala také k problematice určování a popírání rodičovství a k problematice osvojení a jeho následkům nejen do dědického práva. Osobně si myslím, že ochranné postavení by si zasloužil také manžel zůstavitele, protože jak jsem zmínila důvodem pro ochranu nepominutelných dědiců je jistá odpovědnost zůstavitele vůči svým potomkům, myslím si, že obdobnou odpovědnost má také ke svému manželovi a ten by měl být chráněn stejně jako potomci. S tímto problémem jsem také zmínila právo některých osob na zaopatření. Dále jsem uvedla situace, kdy dítě zůstavitele nedědí, tedy dědickou nezpůsobilost, vzdání se dědictví, zřeknutí se dědictví, odmítnutí dědictví, vydědění a také situaci, kdy nepominutelný dědic zemřel dříve než zůstavitel nebo současně s ním, o těchto situacích jsem dále jednotlivě pojednávala, vyjma vydědění, které mu věnována jedna samostatná kapitola.

V druhé kapitole se zabývám povinným dílem. Nejprve tím, v jaké podobně může být povinný díl vypořádán. Jak uvádím právo na povinný díl, je vlastně pohledávka, kterou má nepominutelný dědic vůči ostatním dědicům či odkazovníkům (pokud není sám dědicem a jeho povinný díl se nevypořádá dědickým podílem, či odkazem). Kladně hodnotím možnost dalších ujednání mezi dědici zůstavitele a nepominutelným dědicem, jako je odbytné a dohoda o vypořádání povinného dílu. Dále popisuji samotnou výši povinného dílu, ale také postup, jak se má vypočítat výše konkrétního povinného dílu. To že oproti předchozí právní úpravě došlo k razantnímu ponížení výše povinné dílu, vítám, je tím posílena důležitá zásada dědického práva a to autonomie vůle zůstavitele. Díky tomu má zůstavitel skutečně dostatečnou svobodu sám se rozhodnout, jak se svým majetkem porídí a může zohlednit chování svým potomkům, pokud k některému má výhrady, aniž by byly splněny podmínky pro vydědění nebo dědickou nezpůsobilost, čímž by mohlo být takové chování sankcionováno. Tuto kapitolu uzavírá započtení na povinný díl, opět kladně hodnotím možnost zůstavitele vyjádřit svou vůli ohledně doby započtení.

Poslední a také nejrozsáhlejší kapitolou je vydědění. Jak již je zmíněno, vydědit lze pouze nepominutelného dědice, proto je tato kapitola nezbytnou součástí této práce. Zároveň si to dovoluji říct, že také obecně pro zůstavitele a potomky velmi důležitou v životě z praktického hlediska. Uvádím zde, několik slov do úvodu problematiky, přecházím na důsledky vydědění. Následuje pojednání o právní úpravě prohlášení o vydědění, tedy jakou formou lze prohlášení o vydědění sepsat, ale také jak jej lze zrušit. Za neméně důležité také považuji uvést, jak nyní naložit s listinami o vydědění, které byly sepsány za účinnosti předchozí právní úpravy, čemuž jsem věnovala menší podkapitolu. Poté se již věnuji jednotlivým zákonným důvodům vydědění, některé se oproti předchozí právní úpravě příliš nezměnily, ale nová právní úprava přináší velkou změnu v důvodu vydědění pro spáchání trestného činu a novinku vydědění zadluženého a marnotratného dědice. Konkrétně znění zákonného důvodu vydědění spáchání trestného činu svědčícího o zvrácené povaze mi připadá až příliš obecné, zatím si můžeme akorát v hrubých rysech představit, jaké trestné činy pod toto ustanovení bude možné zahrnout s ohledem na to, že cílem tohoto důvodu vydědění je spíše dopad na čest zůstavitele a jeho rodinu než samotné

spáchání trestného činu. Větší konkrétnost by byla vhodná především proto, aby nedocházelo ke snahám tento důvod vydědění zneužívat. Nicméně bude nutné vyčkat na ustálení judikatury. Nutno podotknout, že v předchozí právní úpravě byl důvod vydědění pro spáchání trestného činu upraven velmi přísně, v tomto směru tedy vidím zlepšení.

Nejvíce pozitivně na změně právní úpravy v dědickém právu hodnotím zpracování s ohledem na autonomii vůle zůstavitele. Jak se prokážou všechny změny, se postupně ukáže praxí. Některé nejasné pojmy a celkové nejasnosti či rozpory budou muset být vyřešeny až judikaturou vyšších soudů, případně novelizací.

6 Cizojazyčné resumé

The main aim of my thesis was to describe coherently the new forced share (or legitimate portion), forced heir and disinheritance legislation and point out the main and most important changes due to a new Civil Code. I dare to say that I have fulfilled the stated objective and the thesis provides a comprehensive account of the issue.

The thesis is divided into three main chapters: Forced heir, Forced share and Disinheritance.

In the first chapter, I deal with the notion of the forced heir. Defining who the forced heir is I also come to the question of determining and denying paternity (maternity) and to the issue of adoption. I follow up with the cases when the testator's descendants do not inherit. That implies inheritance incompetence, abandonment of the inheritance, renunciation of inheritance, rejection of inheritance and disinheritance.

The second chapter focuses on the forced share, namely on its forms and settlement according to the current legislation. Next, I describe the amount of the forced share, its calculation, including credit to indefeasible.

The last and also the most extensive chapter deals with the disinheritance of the forced heir describing all legal reasons for disinheritance and the disinheritance disputes. As already mentioned only the forced heir can be disinherited so this chapter is essential for my thesis. Its first part deals in general with consequences of disinheritance, the declaration of disinheritance, the position of the descendants of the disinherited heir. Afterwards, I analysis the particular legal reasons for disinheritance. Some have not changed much compared to the previous legislation, but the new legislation brings a great change concerning the disinheritance for committing an offense and newly the possibility to disinherit the indebted and prodigal heir.

As the most positive I consider the inheritance law change concerning the testator's autonomy of the will. The all changes impact is yet show up.

7 Zdroje

Literatura

- BEDNÁŘ, Václav a kol. *Nový občanský zákoník*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015. 248 s. ISBN 978-80-8723-625-3.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. 315 s. ISBN 978-80-7478-013-4.
- FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2012. 648 s. ISBN 978-80-7400-570-1.
- HRUŠÁKOVÁ, Milada; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9.
- JANEČKOVÁ, Eva; HORÁLEK, Vladimír. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. Praha: Linde Praha, 2012. 205 s. ISBN 978-80-7201-870-3.
- JANKŮ, Martin. *Nové občanské právo v kostce: (stručný úvod)*. Praha: C.H. Beck, 2014. 311 s. ISBN 978-80-7400-516-9.
- KLÉGR, Aleš. *Tezaurus jazyka českého: slovník českých slov a frází souznačných, blízkých a příbuzných*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 1190 s. ISBN 978-80-7106-920-1.
- MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. s. 97. ISBN 978-80-87212-79-0.

- SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, 2013. 151 s. ISBN 978-80-7201-931-1.
- SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2014. 377 s. ISBN 978-80-7400-266-3.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2014. 728 s. ISBN 978-80-7478-579-5.

Právní předpisy

- Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

- Usnesení Městského soudu Praha, ze dne 28.2.2001, sp. zn. 24 Co 35/2001.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, ze dne 10. 2. 1925, sp. zn. R I 69/25, uveřejněné ve sbírce Vážný pod č. 4649.
- Usnesení Městského soudu v Praze, ze dne 30.12.1997, sp. zn. 24 Co 315/97.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 26. 6. 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 21 Cdo 486/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 14.12.2011, sp. zn. 21 Cdo 3332/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 31.3.2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 16.7.2008, sp. zn. 21 Cdo 3772/2007.
- Rozsudek Krajského soudu České Budějovice, ze dne 9.8.1996, sp. zn. 6 Co 10/96.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 20.11.2009, sp. zn.21 Cdo 3992/2008.

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 24.9.2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 24.11.2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.
- Usnesení Krajského soudu v Brně, ze dne 13.11.1998, sp. zn. 18 Co 310/98.

Odborné články

- CELLAR, Milan. Důsledky osvojení pro dědické právo. *Časopis Ad Notam*, 2015, č. 5.
- DADUOVÁ, Martina; HORÁK, Ondřej. Nové dědické právo a meziválečná rekonstrukce. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 1.
- DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 6.
- HORÁK, Ondřej. Postavení potomků vyděděného potomka. *Časopis Ad Notam*, 2016, č. 4.
- KITTEL, David. Novela NOZ a ZOK z pohledu notářské praxe. *Časopis Ad Notam*, 2017, č. 1.
- KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekonstrukci. *Časopis Ad Notam*, 2014, č. 1.

Další zdroje

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, [online]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

- Dědické právo: Zákonné důvody vydědění. 2017, 25.5.2017. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/vasi-notari/detail/239_383-dedicke-pravo-zakonne-duvody-k-vydedeni.
- DADUOVÁ, Martina. Nové dědické právo a jeho inspirační zdroje. *Časopis Všechno* [online]. 27.03.2016. Dostupné z: <http://casopis.vsehrd.cz/2016/03/nove-dedicke-pravo-a-jeho-inspiracni-zdroje/>.
- Allgemeine Informationen - Deutschland. *Europäisches Justizielles Netz für Zivil- und Handelssachen* [online]. 25.10.2017 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-de-de.do?init=true&member=1.
- Informations générales - France. *Réseau judiciaire européen en matière civile et commerciale* [online]. 13.2.2017 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-fr-fr.do?init=true&member=1.
- General information - England and Wales. *European Judicial Network in civil and commercial matters* [online]. 7.12.2017 [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_general_information-166-ew-en.do?init=true&member=1.
- Héritiers réservataires. *Testamento.fr* [online]. [cit. 2018-03-21]. Dostupné z: <https://testamento.fr/fr/guides/cadre-legal/heritiers-reservataires>.
- Bürgerliches Gesetzbuch, Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz in Zusammenarbeit. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BGB.pdf>.
- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, JGS Nr. 946/1811, Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb>.
- Code civil des français. Production de droit.org, Institut *Français d'Information Juridique*. Dostupné z: <http://codes.droit.org/CodV3/civil.pdf>.